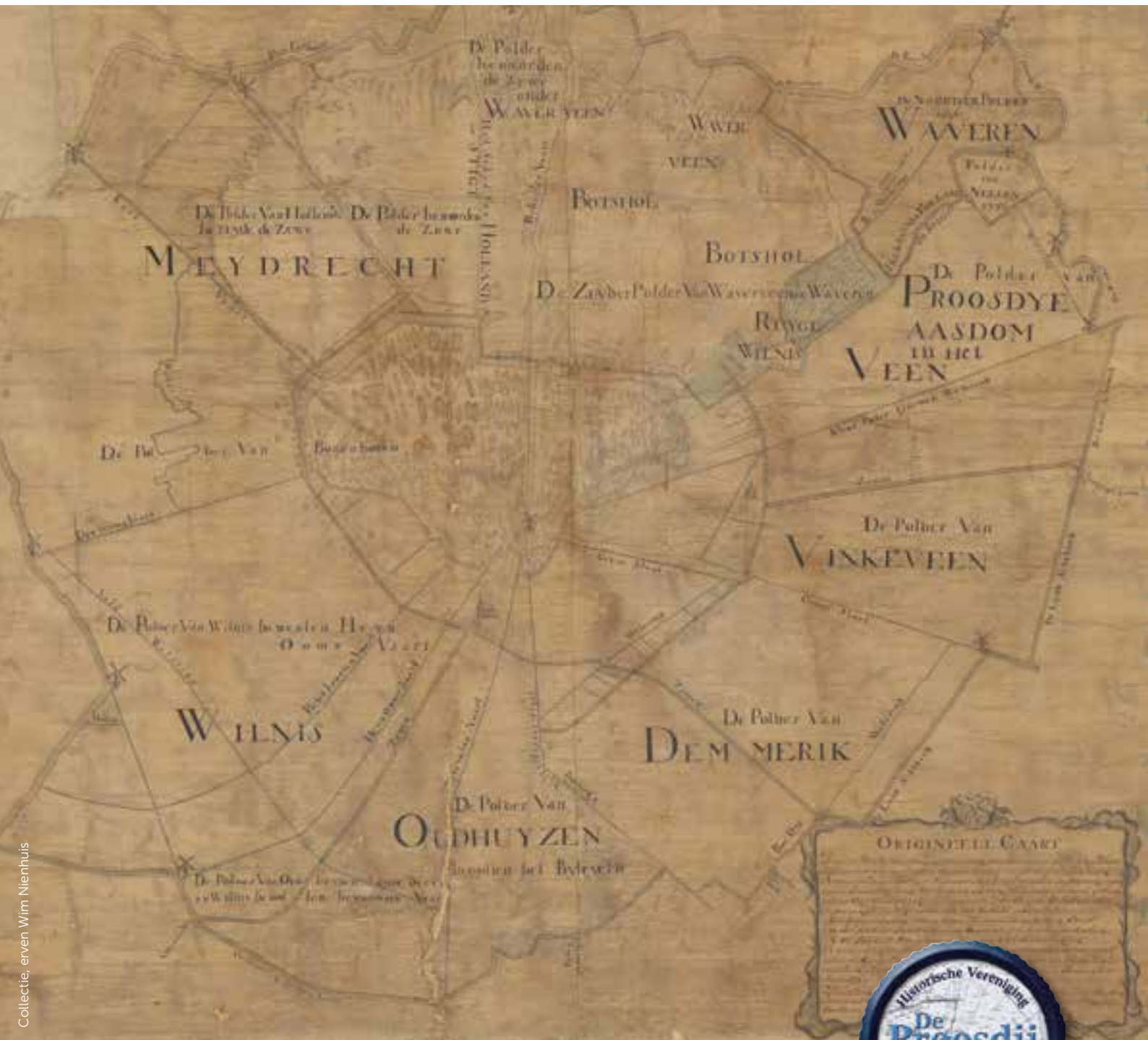

de Proosdijkoerier

JAARGANG 30 | NUMMER 4 | DECEMBER 2014

Collectie, erven Wim Nienhuis

MANUSCRIPTKAART UIT 1782 VAN DE RONDE VENEN

AFSCHIED VAN DE DERTIENDE PENNING

VINKEVEEN EEN GEMEENTE IN OPBOUW [2]

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

Herinneringen

door Jaap Meulstee

Het is een aparte gewaarwording. In het begin van mijn loopbaan, begin jaren zeventig, was het terugdenken aan gebeurtenissen van voor de oorlog iets dat onvoorstelbaar lang geleden was. De jaren veertig, de oorlogsjaren en de eerste jaren daarna waren van 'vóór mijn tijd'. 'Veertig jaar geleden', dat was in het begin van de jaren zeventig de crisistijd van de jaren dertig. Die crisistijd ging direct vooraf aan de tweede wereldoorlog. Als ik nu aan onze twintigers vertel over de jaren zestig en zeventig is dat voor deze 'jongelui' ook veertig jaar geleden. Een periode, waaraan zichzelf geen herinneringen kunnen hebben. Het is belangrijk om je daarvan bewust te zijn.

NOSTALGIE OF GESCHIEDENIS

Bij een historische vereniging gaat het om wat er in het verleden allemaal gebeurd is. Wat wij zelf uit het verleden onthouden, is zowel afhankelijk van de ernst van de gebeurtenissen alsook van de 'nabijheid' of de eigen betrokkenheid hierbij. Politiek ingrijpende gebeurtenissen komen in de geschiedenisboeken terecht. Wie onderscheidend gedrag vertoont, krijgt soms ook een vernoeming. Dat gedrag, die invloed kan plaatselijk, landelijk of mondiaal van belang zijn. Markante figuren krijgen hun plekje in de kronieken. Dat we daarbij mede afhankelijk zijn van de betrokkenheid van de geschiedschrijvers, alsook van de eigen beleving hieromtrent moge duidelijk zijn. Elke dag worden de kranten volgeschreven met nieuws. Slechts een klein gedeelte daarvan komt terug in de jaaroverzichten. Of het uiteindelijk ook echt 'geschiedenis' wordt, is op het moment zelf niet goed te voorspellen.

Zo hebben we allemaal onze eigen herinneringen. Als we dit puur plaatselijk bekijken, dan is een markante persoonlijkheid voor Mijdrecht zeker niet altijd ook van belang voor Vinkeveen of andersom.

De schrijvers van onze Proosdijkoerier vertellen over vroeger. Over gebeurtenissen en personen, die in het verre of meer nabije verleden hun sporen hebben nagelaten. Uw eigen betrokkenheid en interesse zijn bepalend

of u die verhalen met belangstelling leest, of u hier met plezier kennis van neemt en of u hier op bepaalde momenten wellicht zelfs van die 'o ja' ervaringen bij hebt. "Dat weet ik nog goed..." is dan uw gedachte bij het lezen van het verhaal of het zien van de bijgeplaatste illustraties en foto's. Dit is ook een belangrijke doelstelling van dit blad.

In ons kwartaalblad willen wij u graag meenemen naar vroeger. Vertellen over wat hier van belang is geweest of u het nostalgische gevoel geven van een soort herbeleving van de beschreven gebeurtenissen. Dat ons schrijverscollectief daar elke keer weer prima in slaagt, bewijzen de vele positieve reacties, die we op ons kwartaalblad mogen ontvangen. Dank u wel daarvoor. U begrijpt dat dit voorwoord ook een soort ode is aan die schrijvers, die elke keer weer opnieuw hun uiterste best doen om voor u een aantrekkelijk palet van historische verhalen te produceren.

PRETTIGE FEESTDAGEN

De decembermaand is weer aangebroken. We gaan op weg naar een door velen als gezellig ervaren feesttijd. Kerstmis en oud en nieuw herbergen gewaardeerde tradities. We wensen u veel genoegen in deze periode en spreken daarbij eveneens de wens uit dat het nieuwe jaar voor u en uw naasten voorspoedig mag verlopen. Graag zien en spreken we elkaar op onze nieuwjaarsreceptie. Maar eerst het decembernummer van de Proosdijkoerier; veel plezier bij het doorbladeren en het lezen hiervan! ■

Bij de voorplaat

MANUSCRIPTKAART UIT 1782 VAN GERBRAND PRAALDER

Op de voorpagina ziet u een manuscriptkaart uit 1782 gemaakt door Gerbrand Praalder. De kaart is met de hand getekend en er zijn maar twee exemplaren van. De kaart is ongeveer tien jaar geleden opgedoken bij een antiquariaat in Utrecht. De kaart is in de tussentijd gerestaureerd en verkocht aan een familie uit De Ronde Venen. Nu hangt hij, in bruikleen gegeven door deze familie, bij het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen. In een artikel in deze editie van de Proosdijkoerier legt RHC medewerkster Claar Muller uit wat het unieke van deze kaart is.

Digitale nieuwsbrief

Met enige regelmaat geven we een digitale nieuwsbrief uit. Elke maand proberen we u via dit bulletin op de hoogte te stellen van de laatste nieuwtjes aangaande onze vereniging en de regionale historie. Ontvangt u deze nieuwsbrief nog niet? Jammer, want de laatste actualiteiten en nieuwtjes plaatsen we niet meer in de Proosdijkoerier.

Dus wilt u - net als ruim zeshonderd andere betrokkenen - toch goed op de hoogte blijven? Meld u dan eenvoudig aan door uw naam en e-mailadres in te vullen op de homepage van de website van de historische vereniging. U ontvangt dan ook regelmatig de nieuwsbrief. Zie ook onze website: www.proosdijlanden.nl

In deze Proosdijkoerier

135 Herinneringen	155 De Gasse dossiers
136 Bij de voorplaat In deze Proosdijkoerier	160 De tijden veranderen en wij veranderen mee
137 Afscheid van de dertiende penning	162 Zien, doen, handelen
143 Negentig jaar Kunst na Arbeid	164 Vinkeveen, een gemeente in opbouw [2]
148 Manuscriptkaart uit 1872 van De Ronde Venen weer onder de aandacht	169 Winnende verhalen
150 Komt allemaal door mijn vrouw	172 Nessersluis, een 'klinkend' resultaat [6]
152 Oukoop is de bakermat van het poldermodel	178 Heeft u ze ook nog? Die oude klassenfoto's?
	180 Verenigingsnieuws

PRETTIGE FEESTDAGEN EN EEN GELUKKIG NIEUWJAAR

Afscheid van de dertiende penning

door oud-notaris Mr. Peter Forsthövel

Op 31 december 2014 om middernacht is het eindelijk zo ver, het is dan afgelopen met het middeleeuwse recht van de dertiende penning. Een oudvaderlands recht, dat negen eeuwen lang heeft gerust op gronden onder meer in Vinkeveen en de gemoederen in de loop der tijd niet alleen daar vaak heftig heeft beziggehouden. Dertig jaar geleden werd het definitieve einde van dit rechtshistorische curiosum met een piepklein wetje ingeluid.

DE OUDSTE GESCHIEDENIS

Vanaf 1976 heb ik in de notariële praktijk veelvuldig te maken gehad met het recht van de dertiende penning bij overdracht van onroerend goed in Vinkeveen. Het was echter altijd zaak om met dit wonderlijke juridische fenomeen op je qui vive te zijn in het onroerend goed verkeer. Van het begin af aan heeft dit oude zakelijke recht mij geboeid en ik zou dan ook met gemak hierover een heel themanummer van deze Proosdijkoerier vol kunnen schrijven, maar ik beperk mij nu tot de (rechts)historische hoofdlijnen.

Welnu, voor de oudste geschiedenis moeten we terug naar de elfde eeuw, waarin een begin werd gemaakt met de ontginning van de veenmoerassen in onze contreien, ook wel genoemd de openlegging van de Hollands-Utrechtse laagvlakte. In herinnering komt dan natuurlijk gelijk dé oorkonde van 1085, waarbij het Utrechtse kapittel van Sint Jan in eigendom verkreeg van Bisschop Koenraad 'een moerasland in Midreth'. Voor ons doel echter moeten we naar het oostelijk daaraan grenzend gebied, dat van Abcoude, Baambrugge, Vinkeveen, Demmerik en Kamerik. Dit eveneens woeste en ontoegankelijke moerasland ten westen van de Vecht was door het Utrechtse Kapittel van Sint Pieter in leen verkregen van de Duitse Keizer en is nadien eeuwenlang verpacht geweest aan de machtige Heren van Abcoude en Gaesbeek.

In verschillende akten is sindsdien sprake van de handwissel, de nakoop, het lage gerecht, tijns en tienden van bepaalde landerijen onder Abcoude en Vinkeveen. Aan kolonisten die zich in dit gebied wilden vestigen gaf de landsheer stukken wildernis ter ontginning uit tegen betaling van tijns, een geringe jaarlijkse vergoeding. De gronden werden aldus "in tins uitgeslagen". Hand in hand met deze tijns- of erfpachtsverhoudingen ging echter in het Nedersticht altijd de nakoop of naasting van gronden, maar ook de handwissel of dertiende penning als van die naasting door de landsheer geen gebruik werd gemaakt. Een slim systeem, dat in de praktijk als volgt werkte: Voor de landsheer was het van het grootste belang dat ingeval van voorgenomen verkoop door een kolonist van zijn grond de nieuwe eigenaar de heerser goedgezind was. De koop moest dan ook worden aangemeld bij de landsheer, die gebruik kon maken van zijn recht tot nakoop of naasting tegen de overeengekomen koopsom indien de koper hem niet welgezind was. Indien de heer geen gebruik maakte van dit zware recht - en dus toestemde in de verkoop - moest de koper, ter erkenning van het gezag van de heer en tot afkoop van diens naastingsrecht, een handwissel (het goed wisselde immers van hand) in geld betalen, te weten een/dertiende deel of dertiende penning over de koopsom of waarde van de grond, en niet over hetgeen daarop was gebouwd of daarin was geplant. Over de waardevermeerdering als gevolg van bebouwing en beplanting hoefde aldus nooit de dertiende penning te worden afgedragen. Pas nadat deze was betaald mocht voor 's heren gerecht de levering in eigendom aan de koper plaatsvinden.

DE AMBACHTSHEERLIJKHEID VAN VINKEVEEN EN DEMMERIK

Hoe verging het nu de ambachtsheerlijkheid van Vinkeveen en Demmerik? Ik beperk mij nu hiertoe en laat Abcoude en Baambrugge ten noorden, alsmede Kamerik ten zuiden daarvan verder buiten beschouwing. Ook van het deel van het Vinkeveense Achterbos dat oorspronkelijk tot het heffingsgebied van Abcoude

behoorde, blijf ik verder af, omdat dit een geheel eigen geschiedenis heeft met andere gerechtigden en heffingsmethoden. Voor het overige blijf ik nu binnen de geografische begrenzing van De Ronde Venen, die immers ook het werkgebied vormt van onze historische vereniging.

In de vijftiende eeuw zijn de bezittingen van de heren van Abcoude en Gaesbeek - waaronder de ambachtsheerlijkheid van Vinkeveen en Demmerik - in handen gekomen van de bisschop van Utrecht. Een eeuw later, in 1528, doet bisschop Hendrik van Beieren afstand van zijn wereldlijk gezag over het Nedersticht ten behoeve van Keizer Karel V. Na de afzwering door de Noordelijke Nederlanden van diens opvolger Filips II in 1581 ging de ambachtsheerlijkheid met vele andere heerlijkheden over op de Staten Provinciaal van Utrecht.

Een schets van de ambachtsheerlijkheden rond de tijd van de eerste veiling in opdracht van de Staten van Utrecht

Nu maken we een grote sprong naar de Vrede van Utrecht in het jaar 1713, die een einde maakte aan de Spaanse Successieoorlog. Deze oorlog, waarin Koning-Stadhouder Willem III zowel het Koninkrijk Engeland en Ierland als de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden had betrokken, had alhier een dermate zware wissel getrokken op de financiën, dat op korte termijn behoefte was aan extra overheidsinkomsten (het huidige financieringstekort van onze rijksoverheid kent dus al een lange voorgeschiedenis....). De Staten van Utrecht en ook die van Holland vonden de oplossing daarvoor onder meer in de verkoop van talrijke ambachtsheerlijkheden. Op 1 mei 1715 is toen de ambachtsheerlijkheid Vinkeveen en Demmerik met "alle de preëminentien, gerechtigheden ende emolumenten, waaronder het recht van den XIIIden penning van alle landerijen onder de heerlijkheid Vinkeveen verkogt wordende", in het openbaar verkocht. Daniël Blondeel was de koper, die zich nu ambachtsheer van Vinkeveen en Demmerik mocht noemen met alle daaraan verbonden bevoegdheden, waaronder de lagere rechtsmacht en alle andere heerlijke rechten en inkomsten. Door verschillende overdrachten en verervingen nadien kwam de ambachtsheerlijkheid uiteindelijk in handen van Eduard Croese.

DE AFSCHAFFING VAN HEERLIJKHEDEN IN DE FRANSE TIJD

Tot 1795 (en ook van 1814 tot 1848, maar dan in afgezwakte vorm) bestonden er in ons land heerlijkheden. Een heerlijkheid is een stuk overheidsgezag dat men niet als ambtenaar, maar als eigen erfelijk recht uitoefent. De ambachtsheer had in zijn heerlijkheid het overheidsgezag, wat onder meer recht gaf op rechtspraak en aanstelling van overheidsdienaren. Daarnaast bezat de ambachtsheer nog andere heerlijke rechten die voortvloeiden uit of samenhangen met de heerlijkheid, bij voorbeeld het vis- en jachtrecht. Maar ook het naastingrecht, zoals eerder besproken.

Het instituut van de ambachtsheerlijkheden was in de nieuwe rechtsorde, die de Bataafse Republiek in 1795 invoerde, moeilijk te verenigen met de idealen van de Franse revolutie: vrijheid, gelijkheid en broederschap. Aan alle heerlijke rechten kwam een einde door de Staatsregeling van 1798, waarvan artikel 24 woordelijk luidde: "Alle eigenlijk gezegde heerlijke regten en tituls, waardoor aan een bijzonder persoon of lichaam zou worden toegekend eenig gezag omtrent het bestuur van zaken in eenige stad, dorp of plaats, of de aanstelling van deze of gene ambtenaren binnen dezelve, worden, voor zoverre die niet reeds met de daad zijn afgeschaft,

bij de aanneming der Staatsregeling, zonder eenige schaevergoeding, voor altijd vernietigd."

Ook artikel 25 eerste volzin spreekt ferme taal: "Alle tiend-, chijns- of thijns-, nakoops-, afstervings- en naastingrechten, van welken aard ook, mitsgaders alle andere regten of verplichtingen, hoe ook genaamd, uit het leenstelsel of leenrecht afkomstig, en die hunnen oorsprong niet hebben uit een wederzijdsch vrijwillig en wettig verdrag, worden met alle de gevolgen van dien, als strijdig met der burgeren gelijkheid en vrijheid, voor altijd vervallen verklaard."

Erfenissen uit de feodale tijd werden aldus afgeschaft en heerlijke rechten verdwenen van het toneel. Dit was echter slechts voor tijdelijk, want toen Koning Willem I na de Franse overheersing het voor het zeggen kreeg in de Nederlanden werden de heerlijke rechten door hem in 1814 bij Soeverein Besluit grotendeels in ere hersteld. De reden hiervan zou zijn geweest dat de koning hiermee de notabelen aan zich wilde binden, maar een tweede reden kan ook zijn geweest het feit, dat men na de Franse tijd het overheidsapparaat weer geheel moest organiseren en dus hier en daar liever op oude structuren terugviel. Uiteindelijk maakte de grote grondwetsherziening van 1848 definitief een einde aan de heerlijke rechten.

DE LAATSTE VEILING VAN 1878

Dertig jaar later vindt dan opnieuw een veiling plaats, en wel op 1 april 1878 voor de Amsterdamse notaris C.J. Carp, ditmaal ten verzoeken van de gezamenlijke erfgenamen van de overleden Eduard Croese. Diens weduwe, wonende in Arnhem, en vijf kinderen - voor het merendeel wonende in "Nederlandsch Oost-Indië" volgens de akte van veiling - waren kennelijk geen van allen geïnteresseerd in de heffing van het recht en gaven de voorkeur aan openbare verkoop daarvan. Een Vinkeveense of Mijdrechtse notaris was daar kennelijk niet belangrijk genoeg voor, het moest een hoofdstedelijke aangelegenheid worden, in het roemruchte Lokaal de Brakke Grond in de Nes te Amsterdam.

Het proces-verbaal van veiling vermeldt onder meer letterlijk waar het recht gevestigd is: "Dat de gronden, behoorende tot de sectiën A en E der gemeente Vinkeveen, eertijds uitgemaakt hebbende de Ambachtsheerlijkheid van Demriik en Vinkeveen, aan het recht onderworpen zijn." Ook wordt in de akte duidelijk gemaakt wanneer het recht verschuldigd is: "Dat het recht uitsluitend geheven wordt bij verkoop der schuldpligtige gronden en niet verschuldigd is bij eenige andere

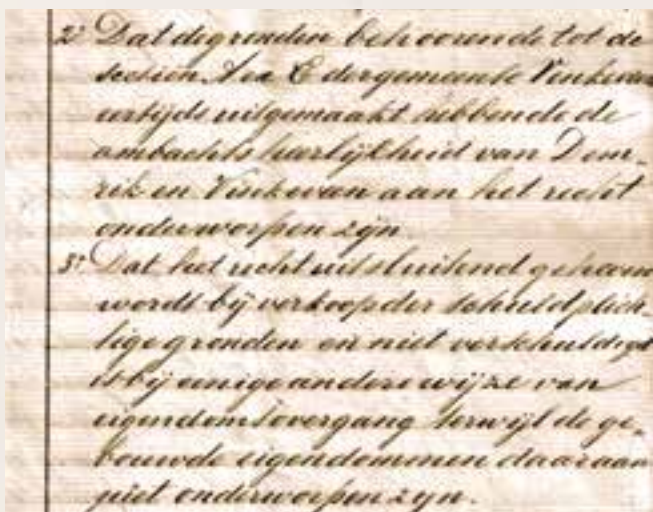
wijze van eigendomsovergang, terwijl de gebouwde eigendommen daaraan niet onderworpen zijn."

Een belangrijke afbakening werd hier dus aan het recht gegeven, want iedere andere eigendomsverkrijging, bijvoorbeeld door vererving, ruiling, schenking, inbreng in een maatschap of uitgifte in erfpacht, was niet aan het recht onderworpen. Ter informatie van gegadigden werd ook toen al een veilingboekje gemaakt, de "Beschrijving en Condiitiën", waarin het recht uitvoerig wordt beschreven en interessante details worden verstrekt, onder meer over de opbrengsten in de voorafgaande jaren. Zo wordt vermeld, dat de opbrengst in het jaar 1869 (afgerond op hele guldens) bedroeg fl. 2.950, in 1870 fl. 1.651, in 1871 fl. 2.411, in 1872 fl. 3.148, in 1873 fl. 4.137, in 1874 fl. 1.634, in 1875 fl. 5.712, in 1876 fl. 874 en in 1877 fl. 2.643. Zeker niet geringe bedragen voor die tijd, zo'n kleine 2.800 gulden immers gemiddeld per jaar. Verder lezen we in het boekje nog, "dat bovendien in 1873, wegens den afkoop ten behoeve van de Maatschappij tot Droogmaking van Plassen in de ronde Venen, ontvangen werd fl. 5.191".

Het voorblad van het informatieboekje voor de tweede veiling in opdracht van de erven Eduard Croese

Hoe de veiling verliep laat zich als een spannend verhaal lezen in de akte van proces-verbaal, in prachtig schoonschrift opgetekend: "na verscheidene op elkan- der gevolgde opbiedingen is het hoogste bod gedaan ter somma van elfduizend negenhonderd gulden door den Heer Abel Langerhuizen, Makelaar, wonende te Amsterdam op de Keizersgracht bij de Leidschegracht." Daarna volgt de afslag, en dat is natuurlijk altijd het spannendste deel van een veiling.

De twee belangrijkste bepalingen in het proces-verbaal van veiling van 1 april 1878

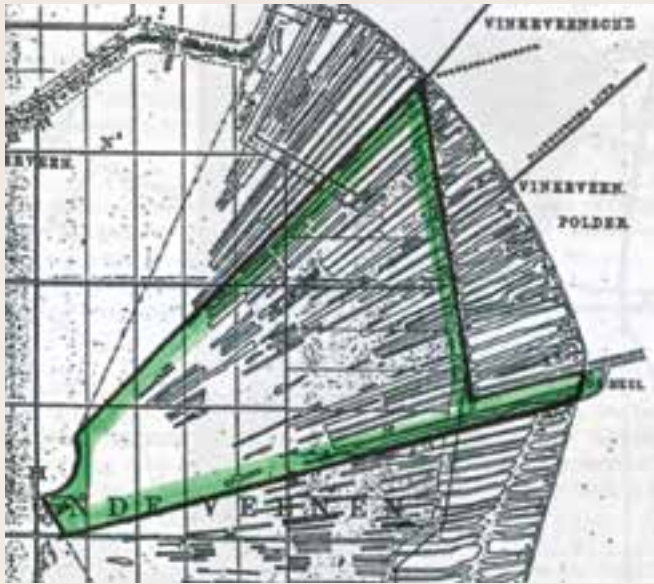
We lezen verder in de akte: "Voorts het gemelde goed in afslag gebracht zijnde is daarvoor boven het bedrag der hoogst gebodene som van elfduizend negenhonderd gulden nog gevraagd de som van dertigduizend gulden, welke successievelijk is verminderd tot op vijfduizend gulden en alstoen gemijnd door den Heer Johannes van Dijk, Makelaar, wonende binnen deze stad op de Prinsengracht tusschen de Reguliersgracht en Utrechtsche Straat, aan wien hetzelfde goed voor de hoogst geboden en gemijnde sommen tezamen ten bedrage van zestienduizend negenhonderd gulden definitief is toegewezen en zulks voor zijne meesters de Heeren Thomas Rietveld Dirkszoon, veenman, Hermanus Spruit, veehouder, Johannes Verder, veehouder, Cornelis Vredendaal, veenman, Johannes Bosman Gijsbertuszoon, veehouder, Petrus Egbertus Kreetz, veenman, Johannes Hendrikus Klinkhamer, veenman en Johannes Woerden Hermanuszoon, veenman, allen wonende te Vinkeveen, elk voor een achtste gedeelte," De club van acht Vinkeveense kopers was voltallig aanwezig bij de Amsterdamse veiling, want allen hebben persoonlijk na afloop de akte mede ondertekend. Ze zullen er toen met elkaar wel een gezellig dagje uit

van hebben gemaakt. En daarmee was de dertiende penning weer een exclusief Vinkeveense en dus dorpse aangelegenheid geworden.....

DE ADMINISTRATIE VAN HET RECHT

Was het recht anno 1878 nog in handen van slechts acht personen, nu is dat zoveel jaar later wel anders. Door talloze verervingen en overdrachten sedertdien zijn onderhand ruim veertig personen in binnen- en buitenland, alsmede een drietal instellingen, in alle denkbare kleine en grotere breukdelen gerechtigd tot de opbrengst van het recht van de dertiende penning. Deze gezamenlijke gerechtigden traden voor zover bekend nooit zelf op bij de heffing en incasso van hun recht, en evenmin bij de talloze processen die in de loop der jaren zijn gevoerd. Van oudsher hadden zij daartoe een Utrechtse advocaat ingeschakeld. Jarenlang was dit Mr. J.A. Star Busmann en vanaf 1977 was het Mr. F.M. Vermeulen van het kantoor CMS Derks Star Busmann, die het recht voor de gezamenlijke gerechtigden administreerde. Periodiek liet het advocatenkantoor bij het kadaster in Utrecht alle onroerend goedtransacties onderzoeken binnen de secties A en E van de kadastrale gemeente Vinkeveen. Bij een verkoop van onroerend goed in de kadastrale sectie A was het dan altijd raak en volgde er een zogenaamde uitnodiging tot betaling, want in die sectie zijn alle percelen belast. Dit betreft onder meer Baarnbrugse Zuwe, Groenlandse Kade en Vinkenkade. Bij verkoop van een perceel in de kadastrale sectie E (onder meer Herenweg en zijstraten) is dit niet vanzelfsprekend, want hier is de dertiende penning in het verleden nog wel eens afgekocht. Wie goed in het recht is ingevoerd - en van plaatselijke notarissen mag dat worden verwacht - weet exact waar het recht wel en niet verschuldigd is.

Met name geldt dit voor hele wijken als Zuiderwaard en Westerheul, een groot deel dus ten westen van de Ringvaart, waarvan de afkoop in 1873 hiervoor al ter sprake kwam. Een voortreffelijke actie destijds van het bestuur van de droogmakerij voor de prijs van ruim vijfduizend gulden, waar onnoemelijk vele huiseigenaren in de nadien gebouwde nieuwbouwwijken profijt van hebben gehad. Daar viel nu immers niets meer te heffen bij verkoop van huizen of grond. Maar soms ging dat ook wel eens mis, zoals in augustus 1989, toen een aantal inwoners van een deel nieuwbouw in de wijk Westerheul de schrik van hun leven kreeg met aanslagen oplopend tot wel tienduizend gulden. Paniek alomten heul heel begrijpelijk ook, want hiervoor was geen koper ooit gewaarschuwd. Van alle kanten kreeg ik telefonisch

De "taartpunt" binnen de ring der Ronde Venen, waarvan in 1873 de dertiende penning werd afgekocht voor de grote droogmaking

Het gebied van de oorspronkelijke ambachtsheerlijkheid Vinkeveen, in het noorden begrensd door de Gemeenlandsvaart en in het zuiden door de Geuzensloot

en in persoon op mijn kantoor de klachten binnen van hevig geschrokken kersverse huiseigenaren, die hier toch echt niet op gerekend hadden. Natuurlijk kon ik hen allemaal gelijk geruststellen, maar ik heb toen direct wel stevige actie ondernomen richting het advocatenkantoor in Utrecht en de boel daar goed op stellen gezet. De plaatselijke pers besteedde in De Ronde Vener van 16 augustus 1989 onder de kop "Middeleeuws recht zorgt voor grote verwarring" ruime aandacht aan deze slordige gang van zaken met onterechte aanslagen. Uit de mond van advocaat Mr. Vermeulen tekende de verslaggever op: "Ik voelde al nattigheid toen Forsthövel belde." Hetgeen ik niet onaardig vond om over mezelf te lezen toen, moet ik toegeven.

Bij verkoop van bouwgrond of landerijen was de heffing in feite eenvoudig. Verschuldigd was dan een/dertiende gedeelte van de in de akte genoemde koopsom. Anders was dit bij verkoop van grond met opstallen: huis, schuur, garage, noem maar op. De koopsom stond vast, die bleek immers uit de akte. Maar de waarde van de opstallen werd tot enkele jaren geleden door taxatie vastgesteld en dan van de koopsom afgetrokken, waarna over het verschil werd geheven. Tot omstreeks 1980 was het gebruikelijk om een korting van 20% toe te staan op het te betalen bedrag. Bleef betaling binnen de gestelde termijn achterwege dan was het volle bedrag verschuldigd.

"IK VOELDE AL NATTIGHEID TOEN FORSTHÖVEL BELDE."

DE OPBRENGSTEN IN DE LOOP DER TIJD

Voor de veiling van 1878 werd zoals eerder al vermeld een helder beeld verschaft van de opbrengsten in de daaraan voorafgaande jaren. Daarna echter wordt het allemaal ondoorzichtig, want geen van de rechthebbenden liep ermee te koop en ook het administrerend advocatenkantoor heeft hier vanzelfsprekend nooit enig inzicht in gegeven. Wel is in mijn bezit een verantwoording van de ontvangsten in het tijdvak van mei 1965 tot en met januari 1967 van in totaal fl. 34.830,90. Na aftrek van een incasso-provisie van 10% en ook nog een aantal declaraties voor gevoerde procedures, taxatieloon en bureaukosten blijft er dan

ter verdeling onder de rechthebbenden over een bedrag van fl. 24.827,36.

Over de opbrengsten van de laatste jaren ben ik toevalligerwijze wel beter geïnformeerd. Zo wordt in 2011 een opbrengst verantwoord over het jaar 2010, die na aftrek van de kosten een bedrag oplevert ter verdeling onder de rechthebbenden van € 275.291. Voor het jaar 2011 bedraagt dit € 193.516. "Helaas zijn de sterk gedaalde huizenverkoppen ook terug te vinden in de gedaalde ontvangsten uit de XIIIe Penning", aldus de toelichtende verklaring van het advocatenkantoor bij de verantwoording over dat jaar. Voor het jaar 2012 ten slotte bleef het netto ter verdeling resterende bedrag vrijwel gelijk, namelijk € 193.777.

DE AFSCHAFFING KOMT IN ZICHT

Buiten de kleine kring van rechthebbenden was het recht van de dertiende penning bepaald niet geliefd, niet bij de plaatselijke bevolking en evenmin bij de plaatselijke overheden. Er is dan ook enige tientallen jaren lang hevig strijd gevoerd om tot afschaffing van het gehate recht te komen. Een eervolle vermelding verdient in dit verband de heer J.H. van Walbeek uit Baambrugge, strijder van het eerste uur, die in 1960 al zijn eerste verzoekschrift aan de minister van justitie richtte. Zijn medestrijder notaris H. Schoenmaker uit Abcoude was met gedegen studie en felle publicaties al even onvermoeibaar in het verzet. In Den Haag heeft dit tweemanschap jarenlang alle deuren platgelopen. Een door de minister van justitie in 1970 ingestelde adviescommissie bracht de afschaffing ook

Een "uitnodiging tot betaling" anno 1965 naar aanleiding van de verkoop van een twee-onder-een-kapwoning aan de Kerklaan

geen stap verder. De raden der gemeenten Abcoude en Vinkeveen en Waverveen richtten zich in 1977 met dringende verzoeken tot de Tweede Kamer, processen werden gevoerd en zo ging het maar door op alle fronten. Om een lang verhaal kort te maken: bij wet van 3 oktober 1984 werd het oude recht dan eindelijk afgeschaft, maar wel met een uitsterftermijn van dertig jaar en een forse verhoging van het recht gedurende die termijn, namelijk van 7,69% (een/dertiende deel) tot maar liefst 11% ter schadeloosstelling van de rechthebbenden. Het was immers een onteigening, maar het mocht de Staat der Nederlanden geen cent kosten. Het is het kortste wetje dat ik ooit heb gezien, met feitelijk slechts één ter zake doend artikel, het eerste, luidend als volgt:

1. De hoogte van het recht van de Dertiende Penning wordt bepaald op elf ten honderd van de waarde van de onroerende zaken waarop het recht rust.
2. Het recht van de Dertiende Penning is opgeheven na verloop van dertig jaren te rekenen van de dag van inwerkingtreding van deze wet.
3. Naastingsrechten, verband houdende of ooit gehouden hebbende met het recht van de Dertiende Penning, zijn afgeschaft.

Op 1 januari 1985 is de wet in werking getreden en daarmee was het lot van het onderwerp van dit verhaal dus definitief beschoren. De zware tol van 11% kan nooit meer worden geheven op verkooptransacties vanaf 1 januari 2015. Horen we er nu nooit meer van? Vast nog wel, want met name in de juridische pers is het laatste woord er nog zeker niet over gesproken, er lopen namelijk nog gerechtelijke procedures. Aan de uitkomsten daarvan, maar ook aan interessante procedures uit het verleden, zou ik nog wel eens een nieuwe beschouwing kunnen wijden in dit mooie blad. ■

Negentig jaar Kunst na Arbeid

De opgaande lijn komt in zicht [deel 2]

door Joop Frankenhuizen

In dit deel weer een greep uit enkele memorabele hoogtepunten van de zangvereniging tussen 1945 tot 1990. We zien dan in Nederland de jaren '50 met de wederopbouw, de jaren '60 met de verandering van normen en waarden, de vrije zaterdag, de opkomst van de TV, de ontkerkelijking, de democratisering, de jaren '70 met de oliecrises, de jaren '80 ten slotte met de economische terugval, de toenemende werkloosheid en de vele bezuinigingen. Hoe die jaren zich bij KnA afspeelden leest u hierna.

EERST NOG EVEN KERKKOOR

In deel 1 vertelden wij over de oprichting in 1924, de moeizame strijd tijdens de crisisjaren en de oorlogsjaren tot 30 mei 1942. Na die datum houdt alle berichtgeving op en wordt het stil rond de zangvereniging. Die stilte duurt tot 22 april 1946 wanneer de Nederlands Hervormde Mannenvereniging 'Immanuel' in Mijdrecht een programma laat verspreiden waarin zij melden in de hervormde kerk een 'Paaschwidingsdienst' te houden, waaraan ook het 'Mijdrechtsch Protestantsch Kerkkoor' o.l.v. Herman Blekkenhorst medewerking verleent. Dat programma vinden we, keurig opgeborgen, terug in het archief van KnA. Heeft het Mijdrechtsch Protestantsch Kerkkoor dan iets met KnA te maken? Het antwoord op die vraag vinden we in acht handgeschreven reacties op een advertentie in Trouw van 24 maart 1948 waarin het Mijdrechtsch Protestants kerkkoor een dirigent zoekt. Herman Blekkenhorst heeft zich namelijk teruggetrokken. Uit die reacties kan dan geconcludeerd worden dat KnA tussen 1943 en 1948 als kerkkoor verder is gegaan, kennelijk om het tijdens de oorlogsjaren verplichte lidmaatschap van de Cultuurkamer, waar het openbare optredens betreft, te omzeilen.

TERUG ALS ZANGVERENIGING

Op vrijdag 7 mei 1948 zien we KnA voor het eerst na de oorlog ook op papier weer terug als zangvereniging.

Een handgeschreven verslag van de jaarvergadering in gebouw Irene. "Na het zingen van Psalm 150 vers 1 en het lezen van Psalm 48 opent de voorzitter de vergadering met gebed waarna hij de aanwezigen een hartelijk welkom toeroept", luidt de eerste zin. Het aantal aanwezigen wordt niet vermeld. Wel dat er besprekingen zijn met de heer Egbert Vos uit Heemstede "in wien het bestuur dè dirigent voor ons koor meent te zien". De leden worden dan ook met klem verzocht hun passiviteit te laten varen en mee te werken aan de opbouw van het koor. Begin november een bestuursvergadering. De nieuwe dirigent doet het goed. In kas zit nog 45 gulden, maar daar moet nog wel een tientje vanaf om de huur van gebouw 'Irene' te betalen, want daar wordt nog steeds gerepeteerd. Omdat er geen voordelen te bespeuren zijn, is het lidmaatschap van de Bond van Christelijke Zangverenigingen maar opgezegd. Dat scheelt weer een paar centen. Dan een probleempje. Op 23 december 1948 om 12 uur 's nachts verzorgt de Interkerkelijke Omroep Nederland (IKON) in St. Bavokerk te Haarlem een uitzending. Doen we mee? Nee, even wachten, eerst maar eens bij de NCRV informeren hoe zij daar over denken, want als we met IKON in zee gaan bestaat de kans dat we straks niet meer bij de NCRV mogen zingen.

Op 3 maart 1949 het jaarverslag over 1948. Dirigent Blekkenhorst trok zich terug omdat hij vond dat het koor aan ledental teveel had ingeboet. Eind 1947 zag hij nog maar 32 zangers. Enkelen zagen hem node vertrekken, anderen slaakten een zucht van verlichting. De nieuwe dirigent Egbert Vos krijgt in het verslag veel lovende woorden toegezwaaaid. In oktober 1948 onder zijn leiding een zeer geslaagd concert in de hervormde kerk. In december de kerstwidingsdienst met de mannen van Immanuel en de kerstnachtdienst in de St. Bavokerk in Haarlem. Eind 1948 staat het ledental al op 47. "Maar wel oppassen. Nu niet meteen te hard gaan juichen. Omdat onze vereniging het predikaat Christelijk voert, moeten wij niet rusten totdat we een eerste klas koor zijn. Hierdoor logenstraffen wij dat christelijke verenigingen nooit mee kunnen doen", aldus de secretaris.

Het jeugdkoor in 1955 nog actief

DAN DRIE JAAR PAPIEREN STILTE

Na acht pagina's tekst houdt het notulenboek plotseling op. Het vervolg staat in een nieuw boek. Aan de voorkant geopend vinden we handgeschreven verslagen van bestuursvergaderingen, aan de achterkant geopend verslagen van jaarvergaderingen. Dat betekent het boek steeds omdraaien om dit verhaal lopend te kunnen houden. De eerst genotuleerde jaarvergadering gaat over 1951. De vereniging blijkt de afgelopen drie jaar diep in de rode cijfers te hebben gezeten, maar dat is nu voorbij. Eind 1952 zit er nog 68 gulden in kas. Jammer dat er zo weinig tenoren zijn. De secretaris roept dan ook alle leden op te proberen

“enkele mannen met hoge stem naar onze vereniging te lokken”. Na de rondvraag wordt de jaarvergadering afgerond met muzikale testen door de dirigent, de traditionele stoelendans, zakkenblazen en met pogingen om op het prikbord de staart van de ezel te krijgen.

ZANGKUNST IS TOCH EEN GAVE VAN GOD?

In 1953 blijkt het koor een nieuwe dirigent te hebben. Hij heet Kleefman. Waarom Egbert Vos is weggegaan wordt niet vermeld. Dat jaar een uitvoering ten bate van het rampenfonds, opgericht na de overstromingsramp in Zeeland. Geen voorjaarsuitvoering, wel een optreden in de muziektent met Zang en Vriendschap en VIOS als dank voor de toegezegde 100 gulden subsidie van de gemeente Mijdrecht. Verder weer zingen in Avondlicht en in het sanatorium Hebron in Hilversum. Het kerstconcert kon door de beugel. Het koor telt nu 40 leden, te weten, veertien sopranen, vijftien alten, zes bassen en vijf tenoren. Genoeg om volgend jaar aan een concours deel te nemen. Jammer dat het orgel nog steeds kapot is en er over een piano alleen maar gepraat wordt. Na afloop van de jaarvergadering dit keer koffie met cake, lootjes verkopen om kosten te dekken, opvoeren van stukjes en eieren rapen. Kortom weer een gezellige avond.

1956 en 1957 zijn twee slechte jaren. Eind november 1956 nog maar 28 leden over, te weinig om een behoorlijke uitvoering te geven. Kleefman denkt er dan ook over op te stappen, want die ledenwerving schiet ook maar niet op. KnA moet zelfs leden van andere koren inschakelen. Kan dat niet beter nu de gemeente Mijdrecht zich zo snel uitbreidt, vragen enkele leden. Nee, dat lukt niet, want de gemeente heeft het veel te druk met het nieuwe industrieterrein en tot overmaat van ramp heeft het Rijk ook nog eens bestedingsbeperking afgekondigd om gemeenten te dwingen zuinig aan te doen en niet met geld te strooien. Het gevolg is dat ook in Mijdrecht de subsidies aan banden worden gelegd en dat geldt voor zowel de protestante als de katholieke verenigingen, want samengaan is er niet bij. In 1958 telt het koor nog maar 32 leden. VIOS heeft iets van het Prins Bernhardfonds gekregen, KnA nog steeds niet. Waarom niet? Zangkunst is toch een gave van God “waarvan de beoefening en het gebruik in de eerste plaats tot Zijn verheerlijking behoren te worden dienstbaar gemaakt”, memoreert de secretaris in haar verslag. Jammer dat dit het afgelopen jaar veel

te weinig tot uiting is gekomen. "Laten plicht en dankbaarheid de normen zijn van het jaar dat voor ons ligt".

REPERTOIRE NOG EVEN ONVERANDERD

Dat jaar samen met het kinderkoor in Avondlicht een zangavond georganiseerd. Het tentconcert liep op niets uit, omdat een paar deelnemende verenigingen geen kans zagen op tijd een repertoire samen te stellen. Wel voor een onzichtbaar publiek opgetreden in het huis van bewaring aan de Amstelveense weg in Amsterdam. Daarna weer de kerstdienst in de gereformeerde kerk. Besloten wordt in het vervolg alleen het zakelijk deel van de jaarvergadering met gebed af te sluiten en niet meer na het ontspanningsdeel, want dan is de stemming weg. In 1959 laat dirigent Kleefman weten zich na zeven jaar terug te trekken. Bij zijn afscheid krijgt hij grammofoonplaten en een koffer. Het koor zingt dan het prachtige lied "Dank sei dir Herr". Zijn opvolger heet Stephan. Ook hij begint goed. Een jaar later al weer 47 leden. Het jaarscenario herhaalt zich. In de hervormde kerk de herdenking van de gevallen, het optreden van jeugdchoor Con Anima in Avondlicht, de feestweek met VIOS en andere plaatselijke optredens. Maar nog steeds geen piano, wel een oud gammel orgel. Met de opbrengst van de stroopwafelactie en de toezegging van het Prins Bernhardfonds wordt in 1961 voor 1150 gulden een nieuwe piano gekocht. Het oude orgel bracht nog net een tientje op. Ouders van kinderen die tot de Gereformeerde- of de Christelijk Gereformeerde Kerk behoren, zien niet graag dat het kinderkoor te vaak meewerkt aan jeugddiensten in de hervormde kerk. Ook zal het bestuur er streng op letten dat de woorden van de overgenomen songs van het NCRV koor Sweet Sixteen passen bij meisjes van twaalf

HUURPERIKELN

In 1964 bestaat KnA 40 jaar. De gemeente Mijdrecht wil best 150 gulden bijdragen aan het jubileumconcert in de hervormde kerk, maar dan moet Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht daar wel mee instemmen. Veel dank aan heer Stephan en zijn Amsterdams koor "Te Deum Laudamus" voor hun inspanningen tijdens dat concert. Dan een probleem met de kerkvoogdij van de hervormde kerk over de huur van gebouw Irene. KnA betaalt nog steeds 3,50 gulden per week. De kerkvoogdij wil dat verhogen naar 10 gulden. KnA laat weten dat niet te kunnen betalen en wil er over praten. Het antwoord van de kerkvoogdij is kort. KnA moet

maar zien de middelen te vinden. De sfeer wordt minder prettig wanneer het bestuur in april 1966 te horen krijgt dat de huur straks naar 25 gulden per avond gaat, misschien wel 1000 gulden per jaar. Besloten wordt de huur op te zeggen en ergens anders repetitieruimte te gaan zoeken. Dat wordt het gereformeerde jeugdgebouw 'Kontakt' voor 10 gulden per avond. De jaren daarna weer veel van hetzelfde. Zingen in de kerken, zingen bij de dodenherdenking, zingen in de muzikentent, maar geen grote concerten. Het ledental, de instelling van de leden en de kasinhoud staan dat niet toe. Het zijn vooral de stukken waar solisten aan meewerken, want die willen voor een optreden elk 175 gulden en dat kan bruin niet trekken. Koploper in de problematiek blijft het kinderkoor. Leidsters die het niet meer zien zitten, weinig animo bij de repetities, teruglopend ledental en terughoudende dirigenten.

IS KEERPUNT BEREIKT?

In 1967 gaat alles bij KnA nog steeds handje contantje, maar daar komt een eind aan wanneer de voorzitter laat weten dat er straks toch maar een girorekening aangevraagd gaat worden. Het gaat onder leiding van dirigent Stephan steeds beter met de vereniging. 52 leden nu. De verkoop van grammofoonplaten voor de stichting Woord en Lied helpt de kas te spekken, want 25% van de verkoopsom is voor KnA. Alleen vindt Stephan het koor, waar het keus betreft, wat beperkt. Zo is het uitvoeren van operawerken er nog steeds niet bij. Ook de religie blijft een rol spelen. Tijdens de jaarvergadering in 1968, komt een verzoek van de jeugdraad van de Hervormde Kerk aan de orde. Zij vragen medewerking aan hun jeugddienst. Dat houdt in vóór en in de dienst een lied zingen en na de dienst de geloofsbelijdenis. Het bestuur wil geen beslissing nemen. Het koor is niet liturgisch ingesteld en er zijn veel niet hervormde leden. De leden zelf zijn verdeeld. De een wil accent op kerkdienst, de meerderheid wil alleen maar zingen. Ondanks de huurperikelen repeteert KnA weer in gebouw Irene. In maart 1968 een controverse tussen dirigent en voorzitter. Stephan wil als dirigent, als het koor om medewerking gevraagd wordt te zingen in wat voor kerk dan ook, dat alle leden aanwezig zijn. Maar dat lukt bij KnA niet want het bestuur is niet eensgezind. Zo wil de voorzitter om principiële redenen niet aan alle kerken medewerking verlenen. Na een lange discussie wordt besloten dat de voorzitter van een christelijk gemengde zangvereniging een kerk niet kan uitsluiten, waarop de voorzitter besluit af te treden.

HOOGTEPUNT BEREIKT

Het jaarverslag over 1970 is nu getypt! Geen moeilijk leesbare woorden meer, wel af en toe vreemde afkortingen. Het koor telt 66 leden. Heer Stephan doet het nog steeds erg goed. De grootste prestatie dat jaar was de medewerking aan het negende Appèl in het concertgebouw en later de plaatopname met Amsterdamse koren in de Koningskerk. Op 9 maart zelfs een bingoavond. Samengaan met VIOS wordt minder, waarom? Communicatieproblemen? Het hoogtepunt komt eind 1971 met een groot concert in de rooms katholieke kerk. Eerder dat jaar meegewerkt aan een culturele manifestatie in Ons Dorpshuis (later De Meijert) en een muziek- en zangavond die, wat belangstelling betreft, wat tegenviel. In mei, in lange zwarte jurken, meegedaan met 13e Appèl in het Concertgebouw. Ook weer meegewerkt aan een concert in Amsterdam met Stephan's koor 'Te Deum Laudamus' dat daar zijn 40 jarig bestaan vierde. Tot slot weer drie kerstvieringen. Bij de bejaarden in het dorpshuis en in de twee kerken. Maar steeds weer dat gemopper over de zitplaatsen in het koor, de slechte Engelse uitspraak, te weinig Hollandse nummers en altijd maar dat bidden en danken voor en na een repetitie. De allesoverheersende vraag blijft echter: "Heeft het kinderkoor nog wel bestaansrecht."

HET TIJ LIJKT TE KEREN

In 1973 meldt dirigent Stephan huwelijksproblemen en hij vraagt zich af of de koren hem nog willen hebben bij een eventuele scheiding. Op 11 februari 1974 een buitengewone ledenvergadering, want er is meer aan de hand. Aanwezig 53 van de 63 leden. Het gaat om de vraag bent u vóór of tegen de huidige dirigent. Vóór betekent verbetering koor, tegen betekent andere dirigent. De vergadering verdiept zich niet in de huwelijksproblemen, maar in een controverse tussen twee bestuursleden en de dirigent die in Mijdrecht over de straat gaat en veel geroddel veroorzaakt. Grote vraag is of dit ophoudt wanneer Stephan blijft. Veel discussie en meningen. Dan de stemming. 34 leden willen dat Stephan vertrekt. Veertien willen dat hij blijft. Drie leden zeggen staande de vergadering hun lidmaatschap op. De nieuwe dirigent heet Eikelboom. Hij hanteert een stijl die voor ons te hoog gegrepen is, meldt de secretaris. Met zijn stemoefeningen is het wel altijd lachen geblazen. Dan een meevaller. De gemeente zegt 500 gulden toe voor de viering van het 50 jarig jubileum op 7 november 1974 in de rooms katholieke kerk. Een jaar later laat heer Eijkelboom plotseling weten er mee

op te houden. Er zijn nog 48 leden over. Gaan we Stephan nu terughalen? Nee, niet doen. Op een advertentie in Vokaal, het blad van de bond, reageert de heer Hemmink. Hij wordt aangenomen. Eind 1976 weer een aanvaring met de kerkvoogdij van de hervormde kerk. Zij vragen of KnA weer mee wil doen aan de kerstnachtsdienst. "We besluiten hier weer, zoals gebruikelijk, aan mee te werken, maar zullen hiervoor 150 gulden vragen daar wij als huur voor de kerk voor ons kerstconcert ook al 150 gulden moeten betalen", notuleert de secretaris.

Wennen aan dirigent Hemmink blijkt moeilijk. Erg afstandelijk, steeds maar staan tijdens de repetities en geen liederen in het Nederlands. Het gevolg is veel afzeggingen en teruglopend repetitiebezoek. In mei 1978 laat Hemmink dan ook weten er mee stoppen. In augustus komt Kees Verkerk de repetities leiden. Hij doet het goed. In oktober krijgt hij na wat aarzelen een vaste aanstelling. In 1979 niet veel gezongen. Alleen het traditionele zingen in het bejaardenhuis Zuiderhof en in de twee kerken. De sfeer tijdens de repetities loopt verder terug. Nu weer gemopper over de soort muziek. Desondanks viert KnA het 55 jarig bestaan met een jubileumconcert in de hervormde kerk in nieuwe zwarte japonnen.

AANVAL OP HET BESTUUR

In 1980 in Amsterdam eerst meegedaan met het 25e Oktava Appèl, daarna een concert met het Amsterdams Vocaal Ensemble. Nadien weer het gebruikelijke scenario. Dan in november plotseling een brief waarin 29 leden hun ontevredenheid over het bestuur uitspreken. Waarom is er zo weinig nadruk op het eigen programma bij een eigen uitvoering, waarom zo weinig koorwerken in het Nederlands, graag betere repetitie-avonden en meer allesomvattend als het om concerten gaat. Waarom beslist het bestuur dat uitnodigingen naar buiten alleen voor een jubileumconcert gelden. Waarom staat de dirigent niet achter de teksten die wij willen zingen. Wij hebben als koor toch ook een evangeliserende opdracht? Waarom geen kaarslichtconcert voor mensen die nooit in de kerk komen. Het bestuur ziet de brief als een aanval op hun beleid, waarop zes van de zeven bestuursleden besluiten af te treden. Besloten wordt een enquête te houden om er achter te komen hoe andere leden tegen het bestuur aankijken. Negenenveertig van de 55 leden reageren. Een kleine meerderheid wil een andere dirigent en ieder jaar een concert, maar niet steeds geruzie over welke kerk. Het bestuur laat daarop

weten het nog een jaartje te proberen en dan een besluit te nemen.

VIOS KRIJGT VEEL MEER

De ledenvergadering op 11 januari 1982 geeft uitsluitsel. Een bijna nieuw bestuur waarin drie oude en drie nieuwe bestuursleden, maar geen voorzitter. Die moet het zestal zelf maar zien te vinden. Een indringend gesprek met dirigent Verkerk loopt op niets uit. Hij trekt zich terug. De nieuwe dirigent wordt Henny Heijkens. Andere kandidaten stelden te veel eisen aan het koor. De uitgaven zijn dat jaar opgelopen naar 16.500 gulden. Er komen nieuwe statuten en KnA gaat zich inschrijven de bij de Kamer van Koophandel. De jaren nadien verlopen voorspoedig. In 1986 zelfs 60 leden. In blauwe toga's meegedaan aan een groot zangfeest in Vredenburg met 800 zangers. Voor culturele doeleinden heeft de gemeente Mijdrecht 135.000 gulden beschikbaar. VIOS krijgt daarvan 15.000 gulden, Kreatief 2.400, het bejaardenkoor 750, KnA 625, De Hoefsangers 400, Zang en Vriendschap tenslotte ook 400 gulden. Begin 1987 de mededeling dat de dominee van de gereformeerde kerk de opstelling van het koor niet prettig vindt. Zingen met de rug naar het liturgisch centrum gekeerd betekent dat Gods woord de rug wordt toegekeerd. Hoe het koor dit probleempje heeft opgelost is niet vermeld.

In het jaarverslag over 1989 veel lof over het jubileumconcert vanwege de viering van het 65 jarig bestaan,

maar waar dat concert gegeven is, wordt niet genoemd. Wel dat in Wilnis het jongerenkoor Ichtus een paar jaar geleden is opgeheven. Wat die toen nog in kas hadden is verdeeld over enkele christelijke koren in de nieuwe gemeente De Ronde Venen. KnA krijgt dan zomaar 610 gulden bijgeschreven. Eind dat jaar had het koor ruim 6900 gulden in kas.

Een goed begin voor de jaren negentig en verder. Hoe het koor daarmee omging leest u in het derde en laatste deel van 90 jaar KNA onder de titel "Andere tijden naderen". ■

"Geraadpleegde bronnen: Vergaderverslagen KnA 1948-1989".

Manuscriptkaart uit 1782 van De Ronde Venen weer onder de aandacht

door Claar Muller

De hiernaast afgebeelde kaart, waarover het in dit artikel gaat, staat ook op de cover van deze Proosdijkoerier. Inmiddels veertien jaar geleden stond in de Proosdijkoerier een artikeltje over een bijzondere manuscriptkaart uit 1782 waarop De Ronde Venen zijn afgebeeld.¹ De kaart was toen in bezit van het inmiddels niet meer bestaande antiquariaat 'Dat Narrenschyp' in Vinkeveen. Sindsdien is de kaart overgegaan van hand tot hand en is hij tot twee keer toe gerestaureerd. In deze periode is de kaart twee jaar bij de restaurateur gebleven, omdat de staat van de kaart toentertijd zo slecht was. Op dit moment is de kaart in langdurig bruikleen gegeven aan het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen en Museum de Ronde Venen.²

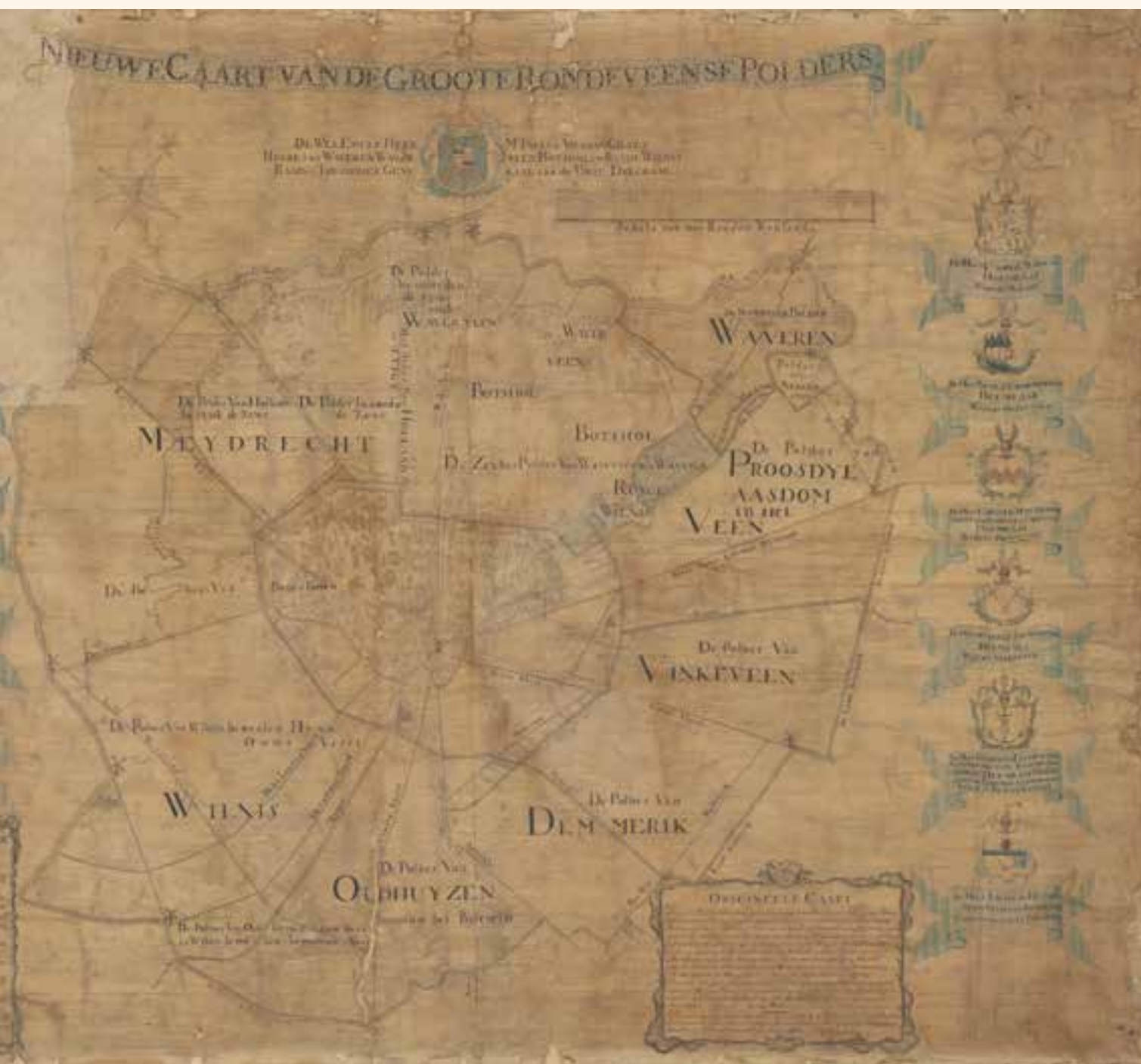
Op de kaart worden De Ronde Venen afgebeeld, waarbij veel details worden weergegeven. De staat van de kaart is nu, na meerdere restauraties, op zijn best. Hij gaat nooit meer fraaier worden dan dit. Midden op de kaart loopt een grote scheur die opgevuld is met nieuwe stukken Japans papier. Op de linkerbovenhoek ontbreekt een stuk kaart van ongeveer 25 bij 35 centimeter. Ook hier is een stuk nieuw papier voor in de plaats gekomen. De kaart is in zijn geheel ongeveer 100 bij 130 centimeter. Het papier waarvan de kaart is gemaakt, bestaat uit twee vellen die aan elkaar zijn geplakt. Er konden in de 18e eeuw namelijk geen vellen papier worden gemaakt die groter waren dan dit formaat. In het midden van de kaart is de lijn te zien waar de twee vellen papier aan elkaar geplakt zijn. De kaart is sterk verkleurd, waarschijnlijk door waterschade en zonlicht.

Over de geschiedenis van de kaart was in 2000 nog niks bekend, behalve dat wat op de kaart zelf vermeld staat. Namelijk: de kaart is in 1782 getekend door Gerbrand Praalder, een 'gesworen' en 'geadmitteerde' landmeter voor het Hof van Utrecht. Het is een kopie van een kaart uit 1769 getekend door Teunis Wittenberg, die zich weer baseerde op landmetingen uit 1672 gedaan door ene Cornelis Cool uit Rijnland.³ Inmiddels is het historische onderzoek naar de kaart begonnen, in opdracht van het RHC Vecht en Venen en het Museum. Over de opdrachtgevers van de kaart is nog niks bekend.

Praalder mocht een officiële landmeter voor het Hof van Utrecht zijn vanaf augustus 1766, blijkt uit archiefstukken in het Utrechts Archief.⁴ Dit zorgde blijkbaar niet voor genoeg inkomsten, want in januari 1770 werd hij ook 'wijnroeyer' voor de stad Utrecht.⁵ Praalder heeft een bewogen leven gehad, met veel tegenslagen, waarbij hij uiteindelijk bankroet is gegaan door de exorbitante uitgaven van zijn tweede vrouw.

De komende maanden ga ik verder onderzoek doen naar de kaart en de maker ervan. Het is evident dat de kaart bijzonder is, het feit dat een manuscriptkaart nu aan ons is overgeleverd is ronduit ongebruikelijk. Bij gedrukte kaarten is het logisch dat van de grote oplage aan kaarten die vervaardigd wordt, er een over blijft.

Van deze manuscriptkaart waren er maar twee, waarvan er één nog niet is gevonden. De vele details op de kaart (zelfs hooibergen staan namelijk aangegeven) verraden dat ofwel Wittenberg, danwel Praalder, veel van het gebied De Ronde Venen afwist. In het juninummer van 2015 van onze Proosdijkoerier vindt u een vervolg op dit artikel. ■

- ¹ Marian Sterenberg, 'Unieke manuscriptkaart van de Ronde Venen ontdekt', De Proosdijkoerier 16 (2000) afl. 4, 166.
- ² Collectie, erven Wim Nienhuis.
- ³ Te lezen op de kaart. 'Nieuwe Caart van de Groote Rondeveense Polders', getekend door Gerbrand Praalder, 1782, collectie: erven Wim Nienhuis.
- ⁴ Utrechts Archief, 'Hof van Utrecht', Brieven van gedeputeerde staten aan het hof, waarin zij advies vragen over de toelating van verschillende personen als landmeter; met de minuten der antwoorden, 1664-1790, Gerbrand Praalder, 5 augustus 1766.
- ⁵ A. Graafhuis, 'De mathematici Laurens en Gerbrand Praalder', Jaarboekje Oud-Utrecht 9 (1961), 79 - 99, aldaar 92.

Komt allemaal door mijn vrouw

door Joop Frankenhuizen

Het is woensdag 15 november 2000. Marcel Dormaar krijgt in het gemeentehuis uit handen van wethouder Bakker een enveloppe met inhoud. Het is een blijk van waardering voor de inspanningen die de 75-jarige Wilnisser zich 15 jaar lang heeft getroost om zijn - toen nog jongere - leeftijdsgenoten meer te laten bewegen. Laten we in het kader van herinneringen aan vroeger eens terugkijken wat Marcel toen wist te vertellen.

In 1986 gaat hij met pensioen. Jarenlang heeft Dormaar als adjunct-directeur met zijn baas, de heer Porsul, de scepter gezwaaid over de dienst openbare werken Mijdrecht en Wilnis. Het is de enige dienst die in die tijd in de twee gemeenten gemeenschappelijk wordt uitgevoerd. Hij krijgt er ook naar betaald en herinnert zich nog goed de opmerkingen als er over inkomen werd gesproken. Ofschoon in dienst van de gemeente Wilnis blijkt zijn wedde namelijk gebaseerd op het inwonertal van de twee gemeenten samen en dat gaf dan scheve gezichten.

HET BEGON IN WILNIS

In 1983 kent Wilnis naast het dorps huis Willisstee ook het openbare verenigingsgebouw De Eendracht. Een houten gebouwtje achter de voormalige Christelijke Nationale school in de Dorpsstraat schuin tegenover waar eerder het postkantoor stond. Rond die tijd is het voornamelijk in gebruik bij de huisvrouwenvereniging.

Hierachter lag de Eendracht

Nel Dormaar geeft daar gymnastiekles. Het verenigingsgebouw bestaat niet meer. In 1994 werd het door brand verwoest. Nu is het een woonwijk onder de naam Eendracht.

Wilnis kent ook al een tijdje Cor Blees. Diens Commissie Sportieve Recreatie Wilnis organiseert sinds 1982, naast de populaire sportinstuif en de zeskamp, ook gymnastiek voor ouderen. Het duurt niet lang of Blees sluit zijn commissie aan bij het provinciale 'Meer Bewegen Voor Ouderen' (MBVO) en krijgt daarvoor een startsubsidie van 500 gulden. Daarnaast is er ook nog de jaarlijkse 300 gulden subsidie van de gemeente Wilnis.

In 1986 wordt Marcel Dormaar lid van dat plaatselijke MBVO gebeuren. Samen met twintig dolenthousiaste vrouwen en twee mannen stort hij zich onder leiding van gymleraar Theo Lechner op de gymnastiek. "De eerste man was Janus Berkelaar. Ik was de tweede. Komt allemaal door mijn vrouw", herinnert hij zich. Een jaar later neemt hij de zaak van Blees over. Hij int de contributie - dat gaat dan nog handje contantje - onderhoudt contacten met de gemeente en betaalt de trainer. Het gaat goed met de club. Er zijn fietstochtjes, speurtochten en na afloop van het donderdagse gymmen wordt er in de Willisstee gratis koffie gedronken. "Service van de zaak", zei uitbater Hans de Groot toen. Dat kan nu niet meer. De tijden zijn veranderd. Ook de houding van de gemeente.

MIJDRECHTENAREN TELLEN NIET MEE

Dormaar herinnert zich nog het ongenoegen toen hij in 1989 na de herindeling bij de nieuwe gemeente om subsidie vroeg. Hij kreeg minder dan vóór de herindeling. "De voormalige gemeente Wilnis had volgens de verordening de Mijdrechtenaren nooit subsidie moeten verlenen", was het standpunt van de toenmalige ambtenaar. Dat het nu gaat om een Rondeveense aangelegenheid, waar zowel Mijdrechtenaren als Wilnisers bij betrokken zijn, dringt niet door. Meer bewegen voor ouderen wordt in die beginjaren door de nieuwe gemeente als een Wilnise aangelegenheid gezien en de daar sportende Mijdrechtenaren tellen voor de subsidie niet mee.

In november 1990 richt Marcel Dormaar de Stichting Spel en Sport 55+ op. Hij is zowel voorzitter als penningmeester, Henk Beekman is secretaris en Mieke van der Linden doet de nodige hand- en spandiensten. Het gaat goed met de stichting. Een jaar later is er in de Willisstee op de maandagmorgen zelfs al een tweede groep. Maar, dan komen de tijden van bezuinigingen en de elkaar opvolgende briefjes van de gemeente dat de nu gegeven subsidie niet betekent dat die ook het volgend jaar zal worden verstrekt. Wel wordt rond die tijd het zogenaamde MBVO fonds in het leven geroepen. Jaarlijks tienduizend gulden opzij gelegd om activiteiten voor ouderen te betalen. Wat overblijft wordt opgepot voor toekomstige nieuwe activiteiten, maar die komen er niet. Mijdrecht blijft Mijdrecht, Wilnis blijft Wilnis en de stichting Spel en Sport 55+? Die blijft maar groeien.

GALM KOMT

De grote klapper voor de stichting is de komst van het Groninger Actie Leven Model (GALM) project. Een initiatief van de Groningse universiteit om ouderen meer te laten bewegen. Het project bestaat uit twee delen. Een dertien weken durend introductieprogramma gevolgd door een dertig weken durende vervolgcursus. In het eerste deel wordt kennis gemaakt met activiteiten op het gebied van spel en sport en leert de deelnemer zijn grenzen kennen. Het tweede deel omvat wekelijks grond oefeningen gevolgd door een balspel, zoals handbal, volleybal en hockey. Je bent dan zover geefend om met gekromde rug op de rug liggend een bal onder je lichaam door te schuiven of een hockeystick met beide handen onder de voeten door te halen. De eerste GALM cursus start in Mijdrecht in 1998. In 2000 volgen Vinkeveen en Waverveen. Het jaar daarop Wilnis. De buitenwijken sluiten de rij in 2004. Het GALM project in De Ronde Venen is nu afgelopen, met als resultaat dat zo'n 200 senioren actieve sporters zijn geworden en zich hebben aangesloten bij spel en sport 55+ "Toen we in 1983 begonnen hadden we 20 leden van wie vijf uit Mijdrecht, nu zijn het er wel een paar meer. Wie had dat gedacht", besluit Marcel het gesprek.

Anno 2014 is Sport en Spel 55+ uitgegroeid tot het allesomvattende Spel en Sport De Ronde Venen. Op de

website alleen geen woord over de oprichting destijds in 1990 en de geschiedenis daarna. Alleen dat Mieke van der Linden ermee gestopt is. Marcel Dormaar zit er niet mee. Hij woont in De Korn en heeft het druk met het bewonerscomité. Veel werk, zeker nu er verzorgingshuizen in DRV op de tocht staan. De Korn valt onder Nieuw Avondlicht maar wat als die straks afgebroken is? Voorlopig nog genoeg te doen, maar of dat alles hem nog steeds bevalt, is een tweede. ■

Joop Strubbe vat de oprichting van Spel en Sport samen in gedichtvorm

HOE IS SPEL EN SPORT BEGONNEN?

*Men klinkt nog weleens verwart
Over hoe ging spel en sport ooit van start
Het begon met dhr. Blee
En in 1987 kwam Marcel in de race
En hij is de man
Die weet er alles van
En in 1990 werd het een stichting
Z.g. een rechtspersoonlijkheid
Daar kun je dan alles zowat in kwijt
Zonder persoonlijke aansprakelijkheid
Daar moesten voor de notaris ten minste
3 personen voor opdraven
Dat werden Mieke en Henk met hun gave
Dat was voor Marcel meteen geschenk
Want Henk draaide het secretariaat
En dat deed hij accuraat
Mieke kon voor ieder invallen
Bij bijzondere gevallen
Zoals ziekte van Marcel of Henk
Dan was Mieke het geschenk
Zij runde dan de tent
Totdat alles weer was oké
Dan stopte zij daar weer mee
Zo is dat een aantal jaren gegaan
Inmiddels kwam ook de bowlingbaan
En heeft een goed bestaan
In het geheel van spel en sport
Velen hebben zich daarop gestort
Zo werd spel en sport één compleet geheel
En velen doen mee met één of ander deel*

Oukoop is de bakermat van het poldermodel

door Piet van Buul

Zo'n duizend jaar geleden sloten de eerste kolonisten een contract met de bisschop van Utrecht, dat hen de mogelijkheid bood om de moerassige polder Oukoop te ontwateren. Voor het eerst in de geschiedenis van de lage landen kregen gewone mensen de gelegenheid om een stuk grond te ontginnen en zich daar als vrije boer te vestigen. Dat deden ze door het sluiten van een zogenoemde 'cope'. In de cope werden de wederzijdse rechten en plichten van de ontginners en de grondeigenaren vastgelegd. In de polder ten zuiden van Vinkeveen werd toen de Nederlandse democratie geboren. Dat is althans de mening van journalist en publicist Sietze van der Hoek, die uitvoerig onderzoek deed naar de geschiedenis van dit gebied.

DE HANNEKEMAAIERS WAREN DE EERSTE GASTARBEIDERS IN ONS LAND

Polder Oukoop is een polder in de provincie Utrecht. Het gebied ligt ten noorden van Nieuwer Ter Aa en strekt zich aan de oostkant uit tot aan de rivier de Angstel. Naar het noorden en westen wordt de polder begrensd door Vinkeveen en de polder Demmerik. Duizend jaar geleden begonnen slootgravers het land te ontwateren om het geschikt te maken voor landbouw. Polder Oukoop was toen eigendom van de bisschop van Utrecht. Er heerste in die tijd in ons land een hiërarchisch stelsel van leenheer, leenmannen en horigen. Voor het eerst in de geschiedenis

kregen gewone mensen door het sluiten van een ontginningscontract een zekere mate van economische en politieke onafhankelijkheid. Achteraf gezien bleek dat van historisch belang. Die pioniers in dat gebied waren vooral landbewerkeren zoals slootgravers en grasmaaiers. Zij begonnen vanaf de oever van de rivier de Aa, een zijtak van de Vecht, in westelijke richting watergangen te graven om het veenmoeras te ontwateren en het land geschikt te maken voor landbouw of grasland. De kolonisten hadden daartoe

met de bisschop van Utrecht een contract gesloten, een zogenoemde 'cope'. In de zuidoosthoek van de polder woonde een stel monniken, dat namens de bisschop de zaak in de gaten hield. Hun huis werd het 'papennest' genoemd.

DE HANNEKEMAAIERS

Een deel van de kolonisten uit die tijd waren arbeiders en boeren uit Duitsland die jaarlijks in de zomer als seizoenarbeider lopend naar Nederland kwamen. Zij waren als het ware de eerste gastarbeiders in ons land. Ze maaiden het gras dat werd opgeslagen als veevoer voor de winter. Gebruikelijk was dat de grasmaaiers op 24 juni, Sint Johannesdag, begonnen met maaien. Daarom werden ze de

hannekemaiers genoemd naar Hannes, de populaire benaming van Sint Johannes. In de periode tussen 1600 en 1900 moeten honderdduizenden hannekemaiers jaarlijks werk gevonden hebben in Holland. Geschat wordt dat ongeveer 140.000 Hollandgänger zich permanent in onze gebieden hebben gevestigd. In de polder Oukoop woont een familie die de vijfde generatie afstammelingen van de voormalige Duitse grasmaaiers vormt.

ONTGINNING

Zo'n duizend jaar geleden woonden er mensen op de kleioevers van Amstel, Rijn en Vecht. De rest van het gebied bestond uit laagveenmoeras, dat toen de essentie vormde van het moerasland van westelijk Nederland. Vanuit nederzettingen op de oevers van de rivieren is de ontginning begonnen. Utrecht en Delft waren oorspronkelijk de organisatorische centra van de ontginning van West Nederland. De Duitse keizer Otto de Grote had in 953 alle domeingronden en goederen langs de Vecht aan bisschop Balderik van Utrecht geschonken. Die ging vervolgens de stukken grond ter ontginning uitgeven. Bij de ontginning werd een bijzonder principe gehanteerd. "Zij die met slootgraven land winnen, mogen dat land behouden. Maar dan is wel een tiende van de opbrengst voor de graaf of de kerk." De uitgegeven complexen werden onderverdeeld in een aantal hoeven.

De kolonisten moesten dus een verplichte bijdrage betalen maar waren voor het overige vrije mannen. Het ging in die tijd om de ontginning van cultuurgrond zoals weide- en hooiland en soms zelfs akkerland. Er werd daar toen nog geen turf gewonnen. Dat kwam pas later.

HET POLDERMODEL

Door de ontwatering, de bewerking en door de bebouwing klonk de veengrond steeds verder in. Veelal zakte de grond onder het maaiveld zodat er flinke wateroverlast ontstond. Dat water moest dan voortdurend afgevoerd worden. Omdat het een gezamenlijk probleem was van alle kolonisten ging men gaandeweg afspraken met elkaar maken waarin de rechten en de plichten van eenieder werden geregeld. Wanneer men nalatig was in het onderhouden van de dijken en de watergangen, kon men rekenen op zware sancties. Wanneer iemand zijn zaken niet op orde had kon dat namelijk gevolgen hebben voor alle anderen in het gebied. Dat leidde op den duur tot het ontstaan

van waterschappen en hoogheemraadschappen met zelfbestuur. Een van de oudste hoofdwaterschappen is opgericht in het begin van de dertiende eeuw, ten tijde van graaf Willem I. Historicus Wim Blockmans gaat er in zijn boek 'Metropolen aan de Noordzee' van uit dat de praktijk van landontginning en waterbeheersing de grondslag heeft gevormd van een duurzame publieke rechtsorde. De verdediging tegen water en de zorg voor het behoud en uitbreiding van cultuurgrond maakte samenwerking van de bevolking noodzakelijk. Hier ligt de basis van wat we nu nog het poldermodel noemen.

HET OCTROOI VAN 1642

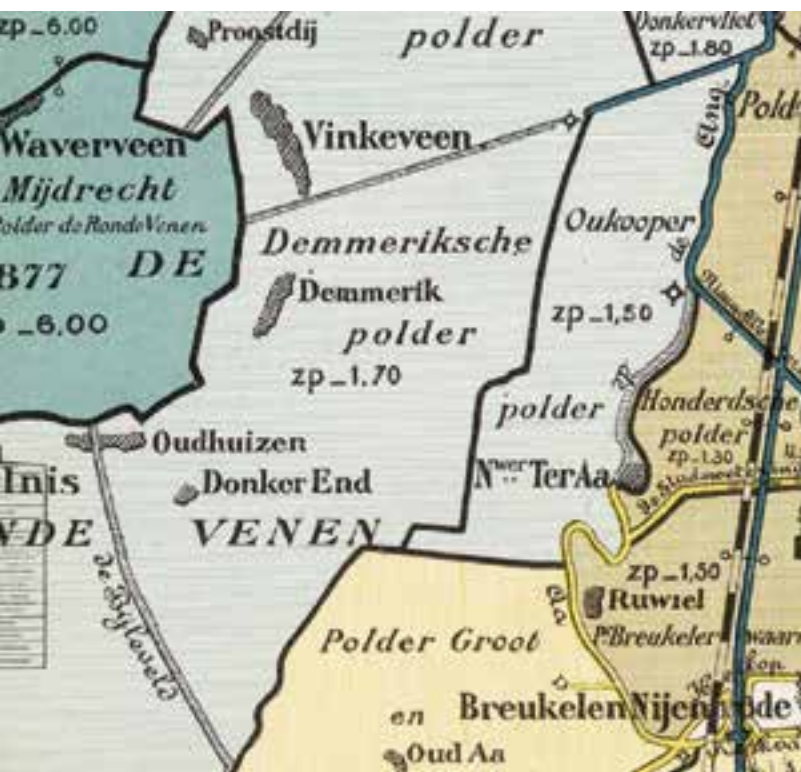
De ontginning van de polder Oukoop begon zo'n duizend jaar geleden. Door de voortdurende daling van het landoppervlak leverde de waterhuishouding steeds meer problemen op. Daarom ging men over tot bepoelring en windmolenbemaling. Daarvoor moest het gebied de officiële status van 'polder' krijgen. Dat gebeurde pas na goedkeuring van de Staten van Utrecht. Men verkreeg dan een zogenoemd 'octrooi'. Op 22 maart 1632 ontvingen de polders Demmerik en Oudhuizen hun octrooi. Daarna besloot men voor het gebied van Oukoop ook een octrooi aan te gaan vragen. Dat octrooi werd op 30 september 1642 verleend. Vanaf dat moment ging men aan de slag om geleidelijk een centrale waterhuishouding in te richten. Vóór die tijd zorgde elke landeigenaar voor zijn deel hetgeen op den duur tot grote problemen leidde. Bij het octrooi van 1642 staat de waterstaat centraal. De Staten van Utrecht gaven hun toestemming voor het uitvoeren van waterstaatwerken. Dat waren maatregelen die, na goedkeuring door de Ambachtsheren ook door de landeigenaren en bewoners zelf moesten worden uitgevoerd. De Ambachtsheren hielden wel het recht van schouw, waarmee ze de controle in handen hielden.

ZIJ DIE MET SLOOTGRAVEN
LAND WINNEN,
MOGEN DAT LAND BEHOUDEN

Het octrooi en het schouwreglement vormden jarenlang de basis voor het waterschapbeleid van de polder Oukoop.

DE OMGEVING VAN DE POLDER

Oude Coop of Oukoop had een min of meer recht-hoekige vorm. Aan de westkant vormde de grens met de polder Demmerik een droge landscheiding. De noordgrens werd gevormd door de Geuzensloot vanaf de Veenkade tot de Kromme Angstel. Daar kwam het water van de polders Demmerik en Oudhuizen in uit. De oostgrens liep door de Kromme Angstel tot aan de Nieuwe Wetering en vervolgens door de Enge Angstel tot Nieuwer ter Aa. De zuidgrens tenslotte liep door de Botersloot tot aan de landafscheiding met Demmerik. De polder had behalve de westkant, dus van drie kanten met water te maken. Het gebied van de polder werd in westelijke richting doorsneden door een weg die vanuit Ter Aa tot aan de landafscheiding met Demmerik liep. Waarschijnlijk is die weg al tijdens de eerste ontginningswerkzaamheden ontstaan. Het noordelijke deel (Geuzensloot, Kromme Angstel, Enge Angstel) hoorde tot de Amstellandboezem. Het zuidelijke deel (Botersloot en Aa) hoorde tot de Heycopboezem. Beide boezems werden van elkaar gescheiden door de Dam ter Aa.

DE INHOUD VAN HET OCTROOI VAN 1642

In december 1636 is door ingelanden en bewoners van de polder Oukoop besloten een plan te laten maken om de waterstaatkundige problemen en de daarmee gepaard gaande wateroverlast aan te pakken en daarvoor octrooi aan te vragen. In 1640 kwamen de poldermeesters met een plan, maar dat werd afgewezen. Er kwam een arbitragecommissie en uiteindelijk lag er een plan dat in 1642 door de Staten van Utrecht werd goedgekeurd. Daarop werd octrooi verleend. De hele operatie bleek als voornaamste doelstelling te hebben om het eigen gebied te beschermen tegen het boezemwater van Heycop en Amstelland. En vervolgens moest de boezem van Amstelland beschermd worden tegen boezemwater van Heycop. Om dat te realiseren werd een stelsel van maatregelen genomen. Er werden kades en dammen aangelegd. In de dam door de Enge Angstel kwam een schutsluis. Op het gebied van Loenersloot zou een nieuwe molen worden gebouwd.

Het oude verlaat in de Geuzensloot zou vervangen worden door een nieuwe schutsluis. Weteringen werden verbreed en bruggen aangelegd. Het moet een project van vele jaren zijn geweest. Maar het heeft uiteindelijk wel de basis gelegd voor de polder zoals we die nu kennen. ■

Bronnen:

- Sietse van de Hoek: Langs de nullijn. Uitgave Arbeiderspers 2014
- De Volkskrant: Interview van Hans Bouman met Sietse van der Hoek. 4 maart 2014
- D. Reyneveld: De polder en molen van Oukoop. Tijdschrift Historische Kring Breukelen 1994
- Het octrooi van 1642
- Diverse publicaties Internet

De Gasse dossiers

door Stef Veerhuis

Enige tijd geleden verraste de heer G.P.M. Gasse onze vereniging met het schenken van twee ordners vol archiefbescheiden van zijn overleden vader. De inhoud heeft betrekking op de beginjaren van het dienstverband van Piet Gasse als architect en opzichter van de gemeente Mijdrecht. De aanwezige bouw-aanvragen beslaan de periode vanaf 1937 tot juli 1941. Die tijd kenmerkt zich niet bepaald als jaren van rozengeur en maneschijn. Het historisch materiaal is verrassend te noemen: de bewaarde aanvragen van bouwvergunningen beperken zich niet tot het vernieuwen van een kozijn of een afdak van beste kwaliteit gegolfde asbestplaten.

Allereerst stel ik de hoofdpersoon in dit verhaal aan u voor. De aanwezige genealogie maakt duidelijk dat deze Petrus Joannes Gasse op 12 augustus 1909 in Harmelen werd geboren als oudste zoon in het gezin van Johannes Hendrikus Gasse, timmerman en aannemer en zijn echtgenote Johanna Maria Theresia Bogaard. De liefde voor het vak zal Piet, zoals hij werd genoemd, ongetwijfeld al op jonge leeftijd spelenderwijs in de werkplaats van zijn vader hebben meegekregen. Op 23-jarige leeftijd mocht Piet Gasse zich bouwkundige noemen. Deze titulair komt op een wel heel bijzondere wijze aan het licht, namelijk in een machtiging uitgegeven door de Commissaris van de Koningin in de Provincie Utrecht. Hierin kreeg hij toestemming om tot 11 december 1932 een gummi wapenstok bij zich te dragen. Rest mij de vraag waarom hij die nodig zou hebben gehad. Misschien zit ik er volledig naast, maar het heeft er veel weg van dat het aanvankelijk niet erg wilde vloten met de start van zijn architecten-bureautje. Dit kan afgeleid worden uit een advertentie, die in ditzelfde dossier uit 1934 is aangetroffen en waarin melding werd gemaakt dat hij samen met zijn broer ook een radiohandel in Harmelen had opgestart.

Op 14 april 1937 kreeg Piet Gasse een vast dienstverband in deeltijd aangeboden als gemeentelijk opzichter in Mijdrecht, als opvolger van Johan Verweij. Het ging voorlopig om één dag in de week met een salaris van fl. 550,- jaarlijks. Na zijn huwelijk - eind 1939 - met Johanna Catharina Bernardina Berkelmans werd er bewust voor gekozen om voorlopig in Harmelen te blijven wonen, omdat zijn verspreid wonende opdrachtgevers daar voor brood op de plank zorgden.

Alvorens verder in te gaan op de beginjaren van zijn werkzaam leven als gemeentelijk opzichter in Mijdrecht, is een stuk geschiedenis over het ontstaan en de toepassing van wetgeving wenselijk. In 1851 werd de Gemeentewet van kracht, waarin bepalingen voor het bouwen waren opgenomen. In plaats van de rooimeesters kwamen er gemeentelijke commissies die toezicht hielden op het bouwen. Later werden die omgevormd tot een bouwpolitie. Sinds de tweede helft van de negentiende eeuw nam de overheid meer verantwoordelijkheid voor het welzijn van de inwoners en de volksgezondheid. Zo werd in 1875 de Hinderwet ingevoerd, die tot gevolg had dat de taken van de bouwpolitie werden uitgebreid. In de loop van de negentiende eeuw troffen vele epidemieën voornamelijk de arbeidersbevolking en de armen in de steden. Dit leidde tot het besef dat er overheidsmaatregelen nodig waren om de woonomstandigheden van de lagere klassen te verbeteren.

De Hoef Oostzijde 21 voormalige Sint Antoniuschool © foto N. v. Eijk

Een belangrijke mijlpaal in de bouwwetgeving was de invoering van de Woningwet in 1901. Elke gemeente moest vanaf dat moment een uitbreidingsplan en een bouwverordening hebben. Doel van de Woningwet was om de bewoning van slechte woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. De wet stelde daarom bouwtechnische eisen aan alle bouwwerken. Ook was in de Woningwet een stelsel opgenomen voor bouwvergunningen. Wie iets nieuws wilde bouwen of een bestaand gebouw wilde verbouwen, moest daarvoor een bouwvergunning bezitten, die door Burgemeester en Wethouders werd verleend. Gemeentelijke diensten van bouw- en woningtoezicht zorgden voor de controle op de naleving van de Woningwet. In Amsterdam was de 'Verordening op het bouwen en slopen' zelfs een onderdeel van de politieverordening. De Woningwet had grote gevolgen voor alle betrokkenen. Er kon alleen nog maar gebouwd worden op grond van een bouwvergunning, afgegeven door de gemeente. Elke gemeente kreeg de bevoegdheid eigenaren te sommeren om woningen te verbeteren. Op grond van een plan van de gemeente konden zelfs woningen onteigend worden, onbewoonbaar worden verklaard en zelfs worden gesloopt.

Ongetwijfeld zal Piet Gasse met veel van deze "mitsen en maren" zijn geconfronteerd. Een meningsverschil op de bouwplaats zal in de meeste gevallen waar mogelijk, ter plekke zijn opgelost door in onderling overleg aanpassingen aan te brengen. De bouwaanvragen straalden eenvoud uit. Er waren er zelfs bij waar bestek en bouwtekening geheel ontbraken. Een verzoek om iets te mogen (ver)bouwen werd in sommige gevallen 'gewoon' met potlood op een gelinieerd velletje uit een schoolschriftje ingediend. De tijd tussen aanvraag en vergunning duurde niet veel langer dan een maand. Gemeentelijke bouwleges varieerden tussen vijftig cent en vijf gulden al naar gelang de aard en grootte van de bouwopdracht.

De eerste opdracht van Piet Gasse in dienst van de gemeente Mijdrecht was het maken van een bestek voor renovatie van het schoolplein van de Sint Antonius school in De Hoef.

Dit in opdracht van het r.k. schoolbestuur, d.d. juli 1937. Het betrof een rigoureuze en hoogst noodzakelijke aanpak. Zo zou het houten hekwerk vervangen worden door een ijzeren afzetting. De bestaande grindverharding van de speelplaats moest uitgegraven worden. Ook zou een riolering moeten worden ingegraven,

afgewerkt met betontegels. Op een los kattedelje in de bestekvoorwaarden maakte pastoor J. Spruijt kenbaar dat hij; "... gaarne zou zien, dat de Kath. Schippers v. d. Hoef in aanmerking komen voor de zandaanvoer. Natuurlijk tegen concurrerende prijzen. Er zijn hier twee Kath. schippers..."

De totale kostenbegroting kwam uit op fl. 1228,47. Toen op 5 augustus 1937 de inschrijving sloot, bleken er vijf gegadigden te zijn. G.J. van Scheppingen bleek met fl. 1145,- de laagste inschrijver. Samen met smid Ekelschot die het smeed- en ijzerwerk zou gaan verzorgen werd de klus in de gestelde drie weken tijd geklaard.

Tussentijds deed Piet Gasse ervaring op als opzichter bij andere architectenbureaus en was hij nauw betrokken bij de renovatie van de gemeentetoren in Vleuten. Later trad hij in dienst bij de gemeente Maarssen. Hij trok de deur van zijn eigen architectenbureau pas in 1951 achter zich dicht, nadat hij een jaar later een vaste aanstelling kreeg als directeur Bouw- en Woningtoezicht in Mijdrecht.

Heer P. Gasse t.g.v. zijn 25-jarig jubileum © Fam. Gasse

In dit dossier zal het vaak gissen zijn geweest naar de precieze bouwlocaties, omdat deze werden aangeduid met behulp van kadastrale secties en nummering. De schenker van deze nalatenschap heeft gelukkig alle aanvragen geïndexeerd en er - naast de omschrijving - in veel gevallen bovendien ook de huidige locatie bij vermeld. Daarnaast bevindt zich in het dossier enige correspondentie van huurders in de Amstelhoek met klachten die betrekking hebben op privaat en riolering. Daarnaast is er aandacht voor de afwikkeling van schade ten gevolge van een bominslag.

De 71 bouwaanvragen zijn zeer gevarieerd en hebben betrekking op de periode van begin juli 1937 tot en met 9 juli 1941. Opvallend is de onderbreking vanwege de algehele mobilisatie, die op 28 augustus 1939 werd afgekondigd. Ook Piet Gasse werd opgeroepen. De Gemeenteraad van Mijdrecht besloot om zijn salaris alleen nog over de maand september 1939 uit te keren, omdat zijn militaire inkomsten nadien meer zouden bedragen dan zijn jaarwedde als gemeenteopzichter. De heer J.J. van der Helm werd vervolgens tijdelijk als opzichter aangesteld.

Aan de hand van een aantal willekeurige voorbeelden, wordt de variatie duidelijk in verleende vergunningen aan plaatselijke aannemers en hun opdrachtgevers. Inclusief de aanwezige blauwdrukken, waarop zeventig jaar na dato het eindresultaat nog steeds herkenbaar aanwezig is. Zoals de aanvraag voor nieuwbouw van twee dubbele woonhuizen op Bozenhoven, d.d. 21 september 1938, die werd ingediend door Frans Verweij te Mijdrecht.

Het bestek doorlezend, valt op dat het een pand was dat getuigde van vooruitgang. Zoals een 'droog' closetpot, een granieten aanrecht met één waterkraan aangesloten op de waterleiding, alle ramen bezet met dubbeldik Fransch glas en in de bovenlichten gekleurd Cathadraal glas. Verder in alle vertrekken één lichtpunt en per huis minstens drie stopcontacten. Overigens waren die, gelet op de aantekening van Gasse in het bestek, niet op de juiste wijze aangebracht en moesten daarom herplaatst worden. Op 7 juni 1939 zouden deze twee blokken van twee onder één kap (nu Bozenhoven 118-124) worden opgeleverd.

Een andere - relatief kleine - bouwaanvraag dateerde van 28 april 1939 en werd destijds ingediend door metselaar J. van Geijn CJzn. Hij vroeg vergunning

voor het maken van een kelder onder de serre van notaris J.F.W.J. van der Heijden. Zo op het eerste oog niets bijzonders, al werd op de achterzijde van de bouwtekening de tekst van de bouwaanvraag door de opzichter gewijzigd in 'schuilkelder'. Was er wellicht iets van een voorgevoel? De weelderige en vooral lommerrijke tuin zal tijdens de oorlogsjaren bijgedragen hebben aan een extra gevoel van geborgenheid. Een speciaal daarvoor aangebrachte deur aan de achterzijde van de woning zorgde in de bezettingsjaren voor onopvallende toegang voor vele koeriers voor beraad en overleg. De kelder werd ook een plek waar onderduikers een veilig onderkomen vonden.

Een kleine, blauwe memo op een bouwaanvraag van J.P. Rijlaarsdam, Kadastraal sectie D no. 851, d.d. 24 mei 1939, wekte de nodige nieuwsgierigheid, omdat verwezen werd naar meer aanvullingen die in het totale dossier aanwezig moesten zijn. Dit vrij lijvige pakket aan bescheiden ging over de afbraak en wederopbouw van de 'Amstelhoeve', die toen midden op de oprit van de in aanleg zijnde Prinses Irenebrug stond in de Amstelhoek. De vorige eigenaar - Willem Habben Jansen - had de hoeve in 1921 gekocht van koopman Antonie Johan de Groot. Daarvoor was het pand veelvuldig in andere handen over gegaan, maar maar het werd in 1840 daar gebouwd. Toen het in 1925 in vlammen opging, waren er de nodige speculaties en verdachtmakingen over het ontstaan van de brand. Willem Habben Jansen vroeg en kreeg vergunning

voor herbouw op de bestaande fundering. Die werkzaamheden werden uitgevoerd door aannemer C.G. Rijnveld. Bepaald geen vreemde gedachte dus van de nieuwe eigenaar - gelet op de nog vrij jonge leeftijd van dit pand - dat hij de hoeve door dezelfde bouwer steen voor steen af liet breken. Dit bouw materiaal werd vervolgens op drie dekschuiten geladen en gebruikt om aan de Ruigekade 24 opnieuw te bouwen.

De kleinste opdracht in dit dossier, d.d. 23 februari 1940, was van bakker Piet van Wijngaarden aan dorpsstimmerman en meubelmaker J.C. Veerhuis. Mijn grootvader had opdracht gekregen om de twee bestaande ramen in de zijgevel van zijn bakkerij op Hofland 2 te vervangen door één groot lichtkozijn. Nu is daar - na het overlijden van kapper 'Bernardo' - de kapsalon van 'd'Heeren van Hofland' gevestigd. Destijds was het nog volkomen onbekend dat er in het najaar van 1940 een enorme bouwdruchte aan de overzijde van de Bruggesloot zou starten. Na het overlijden van Mevrouw van Wieringen in 1932 was de gemeente eigenaar geworden van de zogenaamde 'Overtuin' (nu de Irenelaan). Wat moet je daar mee in tijden van schaarste? Het noodzakelijke onderhoud was duur. Eerder had men F. Verweij gepolst of hij misschien interesse had in ruim 2000 m² bouwgrond. Verweij vond fl. 3,50 per m² te prijzig. Vanuit de raad werd het voorstel gedaan om C. Mulder, die veel hand- en spandiensten voor de gemeente verrichtte, hiervoor te benaderen. Hij zou het

Amstelhoeve ca. 1930 oprit Irenebrug

Amstelhoeve 2014, Ruigekade 24

Aan de Oudhuijzerweg te Wilnis met huisnummer 24 ligt een monumentale dwarshuisboerderij. Het is een gemeentelijk monument met drie sterren en draagt de naam Eijkelhoeve.

Foto: Nico van Eijk

Monument | Wilnis

mogen huren voor fl. 15,00 per jaar. Daarvoor zou hij dan het onderhoud voor zijn rekening moeten nemen, maar alle baten van het houtgewas en grasland waren dan voor hem.

Ruim een maand na de capitulatie op 14 mei 1940 gloorde er een mogelijkheid. In de raadsvergadering van 20 juni 1940 werd namelijk bekend gemaakt dat de heer R.J. Kooi een bod van fl. 4000,00 had uitgebracht op de gehele tuin. Dat was niet alleen een groot verschil met de vraagprijs, maar ook ver onder de kostprijs. Na algehele goedkeuring werd de heer R.J. Kooi vervolgens uitgenodigd ter vergadering te komen om zijn bod te heroverwegen. Kooi was echter niet te vermurwen. Vervolgens werd zonder hoofdelijke stemming besloten zijn bod te aanvaarden. Nadat alle bestuurlijke procedures, inclusief de bouwtechnische mitsen en maren, waren afgewikkeld, kreeg R.J. Kooi op 11 september 1940 groen licht om op sectie B - nr. 1740 nabij de Bruggesloot te mogen bouwen. De vijf blokken van 2 onder één kap (zogenoemde middenstandswoningen) waren een ontwerp van architect W. Brouwer uit Alphen aan den Rijn. De bouwkosten in het bestek werden destijds begroot op fl. 50.000,- maar wie de woningen uiteindelijk heeft gebouwd, wordt niet vermeld.

De laatste aanvraag in het dossier is gedateerd op 9 juli 1941 en bevestigt dat het dagelijkse leven in Mijdrecht "gewoon zijn gangetje was gegaan" tijdens het voorafgaande, eerste oorlogsjaar. Wellicht dat de bominslag in de nacht van 14 op 15 juli 1941 in Wijk E nr. 105 een ommekeer teweeg heeft gebracht. De gemeente-opzichter werd op 2 augustus verzocht een raming van de schade te gaan maken. De kosten voor herstel bedroegen bij C. van Diemen fl. 182,15 en bij buurman F. Franssen fl. 48,50.

Op 1 september 1974 bereikte de heer P.J. Gasse de pensioengerechtigde leeftijd en nam hij afscheid van Gemeentewerken. Hij had Mijdrecht zien groeien en bloeien en als waardering voor zijn arbeidzaam leven werden hem toen de versierselen van Ridder in de Orde van Oranje Nassau opgespeld door burgemeester D. Haitsma.

Op 4 april 1985 overleed Petrus Joannes Gasse op 75-jarige leeftijd. ■

Bronnen:

- dossiers Gasse
- Bevolkingsregister Mijdrecht
- RHC Breukelen

met dank aan:

- W. Becker
- J. Rouwenhorst
- P.G.M. Gasse

Ons Weekblad

NIEUWS- en ADVERTENTIEBLAD voor UITHOORN EN KWAKEL.

Uitgevers: LODEWEGEN & VAN DER NEUT - Uithoorn.

De tijden veranderen en wij veranderen mee

door Gina Reurings-Sohl en Fred de Wit

Mevrouw Sohl-van Rijk, is misschien wel een van de oudste lezers van onze Proosdijkoerier. Vooral de verhalen uit de vorige eeuw leest zij graag omdat zij daar zelf zo veel van heeft meegemaakt. Ze is opgegroeid in de Mennonietenbuurt en heeft daar tot haar trouwen gewoond.

Haar vader heeft in het toenmalige "ONS WEEKBLAD" van 11 april 1925, dat al 34 jaar verscheen in Uithoorn, De Kwakel en Mijdrecht, een geboorteadvertentie geplaatst. Dat blad heeft ze daarom zorgvuldig bewaard. Toch had het weinig gescheeld of de advertentie kon niet geplaatst worden omdat het blad al klaar lag om

gedrukt te worden. De uitgevers echter, Lodewegen en Van der Neut, waarvan de laatste familie van haar vader was, zorgden toch nog voor plaatsing.

Als we nu, na bijna 90 jaar, dit blad doorbladeren zien we een groot verschil met de tegenwoordige bladen. Het stond vol met plaatselijke advertenties maar ook uit Amsterdam, waar een tandarts zijn kunde van het trekken van kiezen en tanden aanbood voor de prijs van f. 1,50. Ook werd het plaatselijke nieuws uit onze dorpen vermeld in de rubriek 'Van Nabij'.

We lezen onder andere hoe laat de predikbeurten waren in de diverse kerken maar ook de prijzen van de groenteveiling in Vinkeveen. Belangrijk nieuws was ook hetgeen een slager uit Vinkeveen overkwam: De slager J.H. schopte dezer dagen, toen hij de hond wilde afstraffen zijn klompen door de grote spiegelruit van zijn slagerij. Een schadepostje.

"De Irenebrug over de Amstel waar nu zo veel over te doen is, heb ik ook zien bouwen." Mevrouw Sohl weet nog precies hoe de Duitse vliegtuigen op 10 mei 1940 Schiphol bombardeerden. Ook hoe de Duitse bezetters later met zoeklichten, die hier in de buurt waren opgesteld, de hemel aftastten naar de geallieerde vliegtuigen. Haar vader was van beroep schilder en behanger

Advertentiën.

GEBOREN:
HENDRIKA MARIA
Dochter van
H. VAN RIJK
EN
A. VAN RIJK—
VAN PINXTAREN.
UITHOORN, 5 April 1925.

en had veel klanten bij de boeren. Als jong meisje haalde zij tijdens de bezetting melk en eten bij de boeren wat officieel niet mocht, maar haar vader had altijd nog voldoende verf en

behang om de boeren te helpen als er iets opgeknappt moest worden.

Van de boeren kreeg het gezin ook tarwe en rogge waarvan haar moeder brood bakte. Tulpenbollen heeft ze nooit

gegeten maar wel pulp dat gebakken moest worden en dat smaakte goed. "De laatste maanden van de oorlog werd dit minder en werd het eten bij de gaarkeuken van de firma Bacon in Uithoorn opgehaald. Wij gingen daar naartoe omdat dit voor ons het dichtst bij was."

"Met de stoomtrein ging ik nog wel eens met mijn moeder van Uithoorn via Amstelveen naar Amsterdam. In de Kalverstraat kochten we dan nieuwe kleren. Vooral de zwarte rook van de locomotief vond ik altijd

vreselijk. Soms gingen we ook met de bus van Van Bunningen, die van Uithoorn een lijndienst verzorgde naar Amsterdam.

Mijn ouders waren Christelijk maar wij mochten op zondag toch wel fietsen

en schaatsen wat sommige andere kinderen van hun ouders niet mochten.

Ik bracht mijn schooltijd door op de Christelijke Nationale school in de Amstelhoek die vlak bij ons huis was. Dit kwam

ook omdat mijn vader in het bestuur van deze school zat. Naaien en breien leerde ik later op de school in de Mennonietenbuurt die de naam had van Arbeid Adelt. Later werd er nog een huishoudschool gebouwd aan

de Van Dijklaan waar ik leerde koken, strijken en nog meer huishoudelijke bezigheden."

IK KAN TERUGZIEN OP EEN LEVEN WAARIN HEEL VEEL ANDERS GEWORDEN IS

"In 1949 trouwde ik in het oude gemeentehuis in Mijdrecht dat er nu ook niet meer staat en voor de kerk in de Thamerkerk in Uithoorn. Als bruidspaar zaten we in de auto van de baas van de Drogerijenmaatschappij

waar nu De Lindeboom is en waar mijn man werkte. De familie reed er met een bus achteraan.

In Mijdrecht werd toen voor de jonge mensen die trouwden onvoldoende gebouwd. Gelukkig konden we inwonen bij een oude dame op Hofland nummer 8 in Mijdrecht, waar we de beschikking kregen over een kamer, keuken en een slaapplaats op de zolder. Daar hebben we bijna een jaar gewoond en zijn daarna verhuisd naar de Amstelhoek. In 1957 kregen we een

huis in Mijdrecht toegewezen omdat mijn man van de directie van de Drogerijenmaatschappij dichter bij het bedrijf moest wonen.

Toen mijn man 57 jaar oud was werd hij afgekeurd vanwege een slechte gezondheid. In zijn vrije tijd was hij nog actief bij de Woningbouwvereniging Beter Wonen en bij de toneelvereniging OKK. Ik kan terugzien op een leven waarin heel veel anders geworden is."

Tot zover het verhaal van een

oud-inwoonster van Mijdrecht. Mevrouw Sohl woont sinds enkele jaren in een verzorgingshuis in Amersfoort. ■

**Gevraagd tegen half Mei,
een R. K. Dienstbode.**
Br. onder. lett. H, Boekhandel Th.
ROSENBERG, Bovenkerk.

**GEVRAAGD,
met 1 Mei a.s. of eerder
een vaste Arbeider,
goed kennende melken
en een R.K. Dienstbode.**
Adres: Wed. H. ROLING, Mijdrecht.

**Terstond gevraagd
wegens Huwelijk der tegenwoordige
een flinke DIENSTBODE,**
bij C. W. BLAUWHOFF, Amstelveen.

**Gevraagd, voor dag en nacht,
een nette Dienstbode,**
bij DE JONGH, Nassaukade 67 huis,
Amsterdam.

**Terstond gevraagd,
een Smidsleerling,**
bij P. W. KOOLJAN, Mr. Smid,
Viankeveen.

**Te koop,
een Kippen-Nachthok,**
bij G. v. d. POST, Beurtschipper,
Uithoorn.

**Gedenkt allen met de
SCHOONMAAK den
Man in
2e handsch Goederen enz.
met alles wat opgeruimd moet worden.
Aan huis te ontbieden.**

**C. STRUIJLAART,
UITHOORN, A 245.**

**BESTE
Bravo Aardappelen
te koop.**
Adres: B. B. LEEST, Legmeer,
Uithoorn.

Zien, doen, handelen

Interview met Ed Swaab op 20-10-2014

door Bob Bouwhuis

Het is waarschijnlijk op de laatste mooie herfstdag van dit jaar, dat ik het prachtige huis van Ed Swaab en zijn vrouw binnestap. Het huis biedt een schitterend uitzicht op de weilanden achter de Oudhuizerweg in Wilnis.

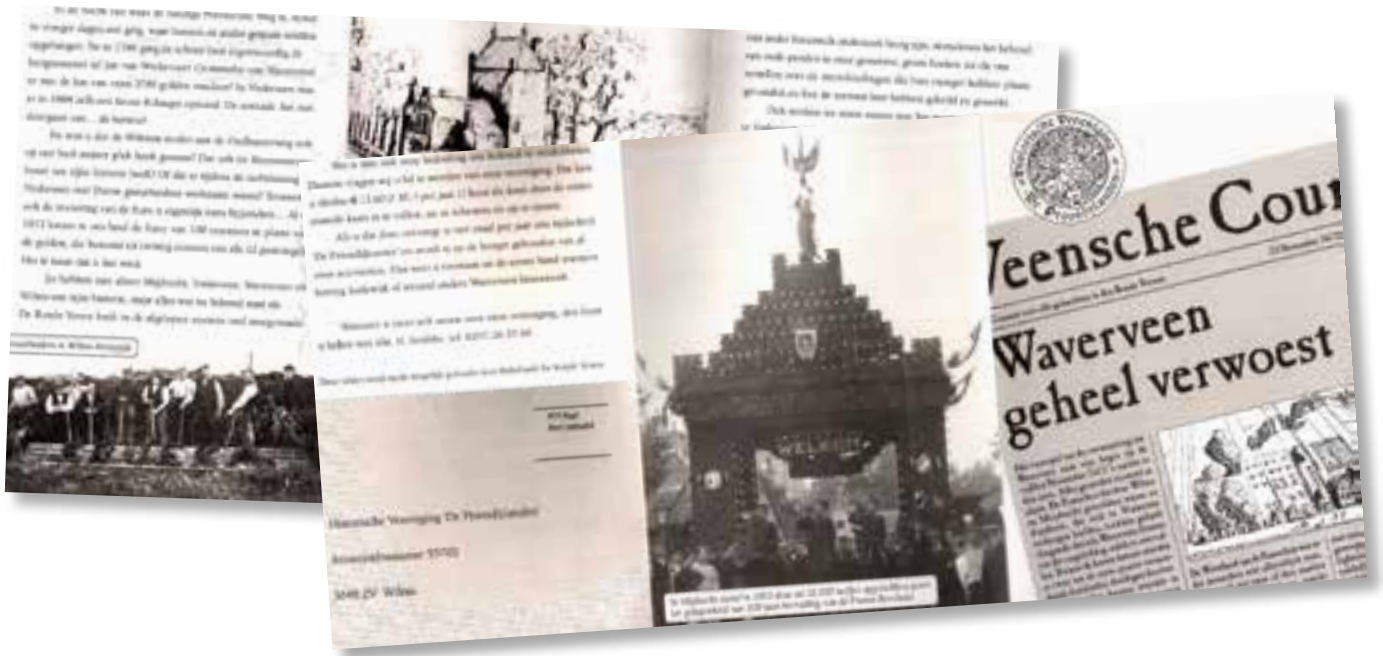
Tijdens het interview begon Ed al gauw te vertellen over zijn werkzaamheden bij de Historische Vereniging (HV). Hij is daarin veertien jaar actief geweest. In het begin was de HV nog gehuisvest in het Prinsenhuis in Mijdrecht. Het waren Fred de Wit en Piet Grundmann die Ed hebben benaderd om bestuurslid te worden. Ed was al bijna tien jaar succesvol juwelier in Mijdrecht. Hij was een ondernemer in hart en nieren en raakte al snel vertrouwd met de doelstelling van de HV. Hij zag daar wel toekomst in. De vereniging werd gesubsidieerd, maar kwam geld tekort om de kwartaaluitgave van de Proosdijkoerier te financieren.

Het was waarschijnlijk het ondernemerschap waar Fred en Piet naar op zoek waren om de vereniging een nieuwe impuls te geven. Dan waren ze bij Ed aan het goede adres. Hij kreeg de functie van algemene zaken. Een prima keus want daaronder kon je van alles verstaan, dus waren er weinig beperkingen voor Ed om zich overal mee te gaan bemoeien. Centraal bij Ed Swaab staat niet zozeer de inhoud, maar wel de organisatie en de uitstraling van de vereniging. Ed's levensmotto is Zien, Doen en Handelen.

Hij zag dat de oplage van de Proosdijkoerier vierhonderd stuks telde. Dat was te weinig om het blad te financieren. Conclusie: er moesten meer leden bij. Maar hoe doe je dat? Gewoon actieve PR. De mensen laten zien wat de HV doet en de HV verkopen. Daarvoor werd een driedelige folder (zie afbeelding) gemaakt, die huis aan huis verspreid werd. Dat leverde tweehonderd leden op in korte tijd. Dat vond Ed niet genoeg. Hij wilde door naar de duizend leden. Want hij wilde niet alleen van het tekort af, maar ook van de subsidie. De HV moest onafhankelijk en op eigen kracht verder kunnen. Ed had een missie: het verleden in beeld brengen en vastleggen voor de toekomst.

Onder die noemer werd het PR-beleid verder uitgewerkt. Tegelijkertijd leek het Ed noodzakelijk om ook intern te zorgen, dat de organisatie verbeterd werd. Nadat Piet Grundmann stopte als voorzitter werd hij opgevolgd door Jaap Meulstee (de huidige voorzitter). Jaap stopte tijdelijk met zijn werkzaamheden en werd opgevolgd door Jan van Loo. Die stopte na ruim een jaar en toen is Ed ook ruim een jaar waarnemend voorzitter geweest. Onder leiding van Ed Swaab is de redactie van de Proosdijkoerier verzelfstandigd. Samen met Joop Frankhuizen, die toen hoofdredacteur was, werden nieuwe redactiestatuten opgesteld en vastgelegd. De positie in de redactie was nu duidelijk en daarmee ontstond rust en meer productiviteit voor de Proosdijkoerier.

Ed was mede door zijn ondernemerschap een groot voorstander van het continueren van publieksacties.

Op braderieën, kerstmarkten etc. zou de HV vertegenwoordigd moeten zijn om het vele materiaal, dat de vereniging bezit, te laten zien. Deze activiteiten leverden per keer vaak zo'n zes tot acht nieuwe leden op. Ook organiseerde hij per dorp een werkgroep, die veel foto- en filmmateriaal kon verzamelen vanuit de kernen. Vervolgens besloot Ed om dat materiaal op dvd te zetten en onder de aandacht van het publiek te brengen. In 2007 kwam de eerste dvd-box uit. Die bestreek het tijdperk tot 1950. Onlangs werd de tweede dvd uitgebracht. Die is nog steeds te koop. De eerste is uitverkocht.

Door het succes van de publieksacties stelde Ed voor om tentoonstellingen te gaan organiseren. Die bestonden achtereenvolgens uit:

- 1 Een tentoonstelling van het werk van de schilder Jacob Oostzanen.
- 2 Een tentoonstelling van het werk van Anton Pieck in het museum de Ronde Venen.
- 3 Samen met Nico van Eijk (in mei 2009 overleden) heeft hij in het fort bij Uithoorn (Amstelhoek) de 'brandweertentoonstelling' georganiseerd.
- 4 Dat leidde weer tot een tentoonstelling over de geschiedenis van de burgemeesters in onze gemeente.

Eind vorige eeuw is er naast de historische vereniging ook de Stichting Proosdijer Publicaties tot stand gekomen. Onder verantwoordelijkheid van deze stichting zijn al vier boeken uitgegeven en de twee eerder genoemde dvd-boxen. Inmiddels telt de HV een ledental

van ruim duizend, onder wie ook leden in het buitenland. Dat aantal blijft redelijk stabiel.

De activiteiten die Ed heeft ontplooid, konden nooit door hem alleen gedaan worden. Bij alle acties was het belangrijk om bestuur en vrijwilligers mee te krijgen.

Dat vereiste vaak tact, overleg en zorgen dat fricties werden gladgestreken. Dat is wat Ed ook altijd leuk vond om te doen, met altijd voor ogen, dat het resultaat

voorop staat. Mede daardoor is de HV tot wat die nu is: een levendige en dynamische organisatie, die aanslaat bij het grote publiek van de gemeente De Ronde Venen.

Zoals gezegd: het ondernemen zit Ed in het bloed. Als rasechte Amsterdamse jongen uit de Eerste Jan Steenstraat 2 hoog, heeft hij de overstap kunnen maken naar een nieuwbouwwoning in Mijdrecht. Na zijn baan als vertegenwoordiger, zag hij kans om zich te vestigen in het centrum van Mijdrecht als verkoper van klokken. De eerste klok die hij nog vanuit huis verkocht was zijn eigen klok. Later ging hij klokken repareren en kocht hij het pand op de hoek van de Dorpsstraat en de Passage. De zaak groeide uit tot een juwelierszaak. Deze is door zijn dochter en schoonzoon overgenomen. De zaak staat nog steeds bekend als Swaab Juweliers.

Sinds twee jaar is Ed geen bestuurslid meer, maar hij blijft actief met de boeken en de dvd's en is met vrouw, kinderen en kleinkinderen een gelukkig man. Dat alles dankzij zijn motto: Zien, doen..... ■

HET VERLEDEN IN BEELD BRENGEN EN VASTLEGGEN VOOR DE TOEKOMST

Vinkeveen een gemeente in opbouw [2]

door Peter van Golen

In de dertiende/veertiende eeuw ontstond een twist tussen de heren van Aemstel, de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht. Het resultaat was een diepe kerf in het grondgebied van het Sticht, de provincie Utrecht.

De precieze grens tussen Het Sticht en Holland bleef een oorzaak van twist. Uiteindelijk werd in opdracht van de Staten van Holland en Utrecht besloten de grens definitief te 'bepalen'. De heren Mr. P.J. Blondeel, Procureur Generaal van de Staten van Utrecht en de heer A. Kalkoen, dijkgraaf van Aemstelland, vormden een commissie, welke de opdracht lieten uitvoeren door G. Paalder en P.A. Ketelaar.¹

Waverveen verhuisde van Holland naar Utrecht. Palen vormden sindsdien de grenzen tussen de staten van Holland en Utrecht, oftewel Het Sticht zoals het in 1771 genoemd werd. Op een kaartje uit 1771 staan tien palen vermeld, acht palen op de kruispunten van de wegen in de polder benoorden de Mijdrechtse Zuwe, twee palen op de lantscheydinghen met Abcoude Aesdom St. Pieter.

Tot in de midden jaren zestig van de vorige eeuw stond ook in Vinkeveen een gelijksoortige paal, welke herinnerde aan de strijd om de macht in de Proosdijlanden.

Opvallend is dat de grens met de Proosdij van Sint Jan met meer palen wordt aangegeven dan de grens van Holland met Aesdom St Pieter. De reden hiervoor is dat er nauwelijks infrastructuur bestond in het gebied van Aesdom en Waveren Botshol en Ruige Wilnisse.

De grenspalen vertoonden aan één zijde het wapen van Holland, de staande leeuw, aan de andere zijde staat het wapen van het Sticht, de staande leeuw en het bisschoppelijk wapen.

Waverveen, Ned. Herv. Kerk

In 1819 vindt een rechte trekking van de grenzen tussen de diverse provincies plaats.

Kudelstaart, Tamen en Uithoorn gaan over naar de provincie Holland. Waverveen, met de gerechten Waverveen en Waveren, Botshol en Ruige Wilnisse gaan van Holland over naar Utrecht. Mijdrecht wordt met Blokland en Kromme Mijdrecht verenigd.²

Twintig jaren later hebben de verveningen in en om Waverveen een zodanige vorm aangenomen dat de gemeente veel inwoners heeft verloren en nog slechts op een smalle dijk te midden van het water bewoonbaar is.

L. van Ollefen en R. Bakker wijdden er een mooi gedichtje aan:

*Het dorpje Waverveen, dus door de Kunst gemaakt,
Werd om gehoorzaamheid van 't oorlog aangegrepen,
Thans dreigt 't gebaggerd meir het in zijn bal te slepen
Des wordt weer zijnen vlijt met bang're vrees betaald.*

Het in stand houden van een zelfstandige gemeente werd met het jaar moeilijker. Het dorp werd ernstig door het water bedreigd en de kosten van het weren van het water liepen zo hoog op, dat de bewoners de gemeente verzochten om Waverveen toe te voegen aan de gemeente Vinkeveen. Dit verzoek klonk de bestuurders van Vinkeveen niet aangenaam in de oren en ze deden hun uiterste best om onder dit lastige verzoek van de Waverveners uit te komen. Men dacht een onderhandelingsargument te vinden door te schuiven met de gemeentegrenzen.

Vinkeveen en Waverveen werden met hun gemeentegrenzen gescheiden door het gebied van Abcoude Aesdom St. Pieter. Als een taartpunt stak dit gebied tussen de beide gemeenten Vinkeveen en Waverveen. De grenzen van deze taartpunt werden gevormd aan de westkant door de huidige Botsholsedijk en de oostkant door de Gemeenlandsvaart. De grenzen van de taartpunt kwamen samen bij de Veendermolen. Deze molen stond ongeveer waar nu de rotonde Ir. Enschedeweg - Mijdrechtsedwardsweg is.

De gemeente Vinkeveen had een verzoek liggen bij de Staten van Utrecht om de bewoners van de buurschap "het Achterbos" bij de gemeente te voegen. In een brief van 13 april 1838 schreef de burgemeester aan het bestuur van de provincie Utrecht, dat men bereid was om dit verzoek in te trekken als Waverveen niet aan Vinkeveen werd toebedeeld. Het bestuur voelde er weinig voor om verantwoordelijk te worden voor een gemeente met hoge kosten en lage opbrengsten.

De Heul in Vinkeveen

Vinkeveen, richting Achterbos

Ook in Waverveen hadden enkele bestuurders bezwaren tegen de opheffing van hun gemeente, maar dan om heel andere redenen, meer om bezwaren van persoonlijke aard. In Waverveen zetelde Jan Wesselsz als burgemeester aan het hoofd van het bestuur. De burgemeester zag zijn functie en zijn inkomen opgeheven worden en protesteerde. Ook hij schreef een brief aan de provincie, waarin hij zijn zorg voor zijn persoonlijk verlies naar voren bracht.

Citaat: "De burgemeester van Waverveen, hoezeer volkomen moettende erkennen het hoogst bezwarende dat er in bestaat om Waverveen eene gemeente op haar zelve te laten, kan echter niet ontveinzen, dat het een zeer harde en onaangename zaak voor hem is om zich te laten beroven van den titels, welke hij gedurende 25 jaren gevoerd heeft".

De Provinciale Staten hakte de knoop door en besloot tot een samenvoeging. Op 1 januari 1841 vond de vereniging plaats en heette de gemeente in het vervolg Vinkeveen en Waverveen.

KADASTER

In de jaren tussen 1830 en 1832 werd heel Nederland, dus ook Vinkeveen in kaart gebracht bij de zogenaamde kadastrale intekening, en werd duidelijk omschreven wie waar woonde en over hoeveel vierkante meters grond degene die zich eigenaar noemde, zich eigenaar mocht noemen.

De intekening gebeurde vrij minutieus. Op de tekening werd aangegeven in de vorm van de gebouwen, waarvoor zij werden gebruikt. Boerderijen, de kerk, bruggen en dergelijke werden ingetekend. Het is als het ware een getekende kopie van een luchtfoto. Duidelijk blijkt daaruit dat Vinkeveen in 1830 een agrarische gemeenschap was. Na de kadastrale intekening kon men ook duidelijk vaststellen wie tot de gegoede stand behoorde in Vinkeveen. Een ander belangrijk voordeel van de intekening was dat elk huis een eigen adres kreeg. Een letter gaf de naam van de weg aan en een huisnummer de locatie.

Voorheen werden onroerend goederen in akten omschreven met uitdrukkingen gerelateerd aan de windrichting, ten noorden van, ten zuiden van, etc.

Opmerkelijk is dat op de kadastrale intekening tussen de Heulbrug en de Baambrugse Zuwe nog drie bruggen in de Herenweg aanwezig waren.

CRISIS

Vanaf ca. 1840 ging het economisch niet zo goed in Nederland, dus ook niet in Vinkeveen. De Raad van de gemeente had bij geruchte vernomen dat bij een boer in het dorp het vee te kampen had met longziekte. De boer werd bezocht en deze gaf het bedrijfsongeval direct toe. Hij wees ook de plek aan waar hij het beest had begraven. De boer werd geprezen om zijn daadkracht, maar berispt dat hij de ziekte van de koe niet had gemeld. Helaas bleek de berispte boer niet de enige met ziek vee.

De boeren probeerden de financiële schade te beperken, door bij het eerste het beste signaal dat de koe zich vreemd gedroeg het beest te verkopen.

Ook veetyfus was een regelmatig weerkerende zorg, omdat het zeer besmettelijk was en niet ongevaarlijk voor de mens. De overheid greep in.

In een speciale raadsvergadering werden maatregelen aangekondigd. Een commissie

onder leiding van een boer ging de koeien en de veestallen controleren op gezondheid en hygiëne.

DUIDELIJK BLIJKT DAT VINKEVEEN EEN AGRARISCHE GEMEENSCHAP WAS

Achterbos, met zicht op de Gemeenlandse brug

Waverveen. Botholsche Plassen.

Waverveen, Botsholsche Plassen

De zorgen in de dorpsgemeenschap werd nog erger. Enkele jaren achter elkaar mislukten de aardappeloogsten in Nederland. Van hogerhand werd een circulaire ontvangen waarin werd aangedrongen op maatregelen. In de Raad der gemeente Vinkeveen en Waverveen werd melding gemaakt van een dreigend aardappeloproer. Dan volgde ook nog een strenge winter van 1844/1845, die tot in maart 1845 duurde.^{3,4}

Maart begon met een serie van negen ijsdagen, er viel geen of weinig neerslag en de windrichting was overwegend noordoost. Op 10 maart werd er met een noordenwind tijdelijk wat minder koude lucht aangevoerd, de temperatuur kwam iets boven het vriespunt uit, maar lang duurde dat niet, want op 11 maart vielen er sneeuwbuien. De wind draaide eerst naar het noordwesten om later op de dag weer naar het noorden tot noordoosten te draaien en daarmee werd extreem koude lucht aangevoerd. Op 14, 15 en 16 maart bleef het overdag matig vriezen en in de nacht en ochtend vroom het streng. De wind waaide uit het noordnoordoosten en het was helder. (Historisch Verslag KNMI)
Om de nood te lenigen werd een beroep gedaan op de "gegoeden" in de gemeente om de brodeloze medemens te gedenken. Een aantal van de "gegoeden" onder leiding van ds. Jan Cornelis Wijs, predikant te Vinkeveen, pastoor Wijnandus van Oostrom te Vinkeveen en ds. Arie Sjoenis, predikant te Waverveen vormde een

comité om de hulpverlening te coördineren. Ook de onderwijzers van Waverveen en Vinkeveen, respectievelijk Etienne Dupuis en Hendrik Gaveel, plus de raadsleden Pieter Burggraaf en Herman van Os werden betrokken bij de hulpverlening. Het sociale vangnet heeft gewerkt, het oproer in Vinkeveen is uitgebleven. De eerstvolgende notulen van een raadsvergadering handelden weer over circulaire en missiven van de provincie die op antwoorden wachtten.

GEZONDHEID

Vanaf 1861 verslechterde de gezondheidstoestand van de bevolking, niet alleen in Vinkeveen en Waverveen. De bevolking nam toe en de hygiëne nam af. Het afvalwater en alles wat daaronder verstaan kan worden, kwam in de sloot naast het huis terecht. In dezelfde sloot werd de sla en de andijvie gespoeld, geliefde groenten om als rauwkost te eten, welke moeder de vrouw voor haar man en kinderen aan het bereiden was voor de avondmaaltijd.

Ook werd in de notulen van de raad steeds vaker melding gemaakt van cholera. Het aantal sterfgevallen neemt dramatische vormen aan. Vanaf 1861 stijgt de statistische curve dramatisch. In 1861 stierven er in Vinkeveen 31 mensen op de 1.000 inwoners. Het dieptepunt werd bereikt in 1866. In dat jaar stierven er per 1.000 inwoners 39 personen, onder wie vooral veel kinderen. Ter vergelijking: In 1940 was het aantal

Vinkeveense plassen met rechts zicht op het gemaal aan de Demmerikse sluis

sterfgevallen per 1000 inwoners in de Gemeente Vinkeveen en Waverveen 11 personen.⁵

INPOLDERING

De gemeenschap van Vinkeveen en Waverveen kreeg ook met een werkgelegenheidsprobleem te maken. In het jaar 1865 kwamen J.G. de Voogt, burgemeester van Mijdrecht en K. van Wieringen uit Mijdrecht met een plan bij Gedeputeerde Staten van Utrecht om de Noorder-Zuiderpolder, de polder ten noorden van Waverveen en de Zuiderpolder, de polder ten zuiden van Waverveen, droog te maken.

De Staten gaven hun toestemming aan het plan en in 1870 werden de eerste voorbereidingen getroffen voor de droogmaking van de Noorder-Zuiderpolder en de Zuiderpolder door de Maatschappij tot droogmaking van plassen in de Ronde Venen.

Dit zal in de gemeenschappen van Vinkeveen en Waverveen veel gesprekstof hebben gegeven. Vooral aan de Vinkeveense kant van de polder, Veenzijde, werd nog veen gebaggerd en lagen er nog turfakkers. De Maatschappij had reeds gronden aangekocht langs de Geuzensloot tot aan de Herenweg in Vinkeveen. Het was de bedoeling dat het watergemaal het water uit de polder op de Geuzensloot zou lozen.

De waterkwaliteit in de droog te malen polders was echter niet zo goed. Er kwam protest van de boeren uit

de polder Veldzijde van Vinkeveen. Zij vreesden voor de kwaliteit van de melk van hun koeien. Het bestuur van de droogmakerij ging overstag en het gemaal werd aan de noordzijde van de droogmakerij gebouwd. Het gemaal ging het water lozen via de Waver op de Amstel. Voordeel voor de bewoners langs de Geuzensloot aan de Herenweg was, dat de Maatschappij het Recht van dertiende penning had afgekocht. Latere kopers van gronden langs de Heulweg waren vrijgesteld van betaling van dit middeleeuws gebruik.⁶

Omdat met de droogmaking én inkomen voor de burger én inkomen voor de gemeente dreigde weg te vallen, werd in 1878 een concessie aangevraagd en verkregen om in Vinkeveen Veldzijde met de vervening door te gaan. De werkgelegenheid was gered, de groei van Vinkeveen ging door. ■

Bronnen:

- ¹ Waverveen door de eeuwen heen, drs. Arie Bloed
- ² Rinsma: De Ronde Venen, een omgekeerde wereld
- ³ Notulen V&W 31-10-1845, ingekomen post 17-9-1845
- ⁴ Circulaire 23-9-1845. KB 14-9-1845, Staatsblad nr. 56
- ⁵ Sociaal Geografische studie van de Gemeente Vinkeveen en Waverveen, 1948
- ⁶ De Ronde Venen, een omgekeerde wereld. E.J. Rinsma

Winnende verhalen

De prijswinnaressen van onze verhalenwedstrijd 'herinneringen aan vroeger' hebben hun verhalen beschikbaar gesteld voor onze Proosdijkoerier. Hieronder de bijdrage van Luna Veerhuis, winnares van de basisschool-leerlingen en van Riet Pieterse, winnares bij de volwassenen.

Het verhaal van Oma Leontien

door Luna Veerhuis

Leontine in de jaren zestig. Leontine van Asten was twintig jaar en woonde in Brabant. Leontine was juf begin jaren zestig en trouwde in 1965 met Jan van Asten. "Dag Leontine, bedankt!" riepen de kinderen haar na. Leontine verliet het schoolgebouw en ging naar haar huis. Daar aangekomen pakte ze een lap en begon schoon te maken. In de jaren zestig moesten vrouwen stoppen met werken, dus Leontine ook.

Het was zaterdag en Leontine dekte de ontbijttafel. Haar man zat op de bank en las de krant. Na het ontbijt vertrok Jan naar zijn werk, Leontine bleef thuis achter en na het afdekken las ze ook de krant.

In de krant stonden advertenties van wasmachines, strijkijzers en stofzuigers. Leontine besloot om even een kijkje in de winkel te nemen, omdat ze toch allemaal oude spullen had. Ze liep door de straten van Heazen en liep een net nieuwe winkel in, waar ze elektrische apparatuur hadden. Leontine kwam de winkel uit met twee tassen. In de ene tas de doos met het strijkijzer en in de andere, de doos van de stofzuiger.

Na het winkelen ging Leontine naar huis. Ze ging stofzuigen en strijken met haar nieuwe spullen. Even later werd er aangebeld. Twee mannen tilden een bank naar binnen en namen de oude mee, ook tilden ze een wasmachine mee. Leontine deed de afwas in haar nieuwe wasautomaat, die ze gisteren had gekocht. Het was avond en Jan kwam thuis.

De volgende dag was het zondag. Leontine deed de kastdeuren open en pakte haar mooie zondagse jurk. Na het ontbijt stond Jan ook in zijn nieuwe kleding en ze gingen naar de kerk. 's Maandags liepen er Dolle Mina's door de straten met grote spandoeken waarop stond: 'Baas in eigen buik!' In die zelfde week liepen er veel jongeren op straat te protesteren.

Vrijdagavond na het eten stond de tv aan. Er was kleuren tv. Leontine en Jan keken het nieuws op tv, ze zagen de Beatles met allemaal jongeren erom heen. Leontine en Jan gingen slapen. Zo ging het leven verder van Leontine in de jaren zestig!

NIEUWJAARSBIJEENKOMST DONDERDAG 15 JANUARI
in de R.K. kerk Johannes de Doper. Aanvang: 20.00 uur

Winnende verhalen

Kind in oorlogstijd

door Riet Pieterse

Toen in 1940 de oorlog uitbrak was ik bijna 6 jaar en ik was bang, vooral de eerste tijd. Voor die vliegtuigen in de lucht en ook de luchtgevechten. Ik kroop weg als er dan geschoten werd. We hadden zo'n ouderwets droogrek, als je dat uitklapte en er wat overheen hing was het net een tent. Ik weet nog dat op zaterdag het vloerkleed er overheen hing als het uitgeklopt moest worden en ik er dan onder kroop. Dit moet dus in de eerste vier maanden van de oorlog zijn geweest, want onze (oude) boerderij is afgebrand op 31 augustus 1940. Soldaten had ik in die tijd nog niet gezien. Wij woonden in de Haak, bij Noorden en zover achteraf kwamen de soldaten niet.

Toen ik in de augustusvakantie in 1941 bij m'n grootouders, opoe en opa Verdam, in Mijdrecht logeerde, was ik zo bang dat ik bijna niet buiten ben geweest. In Mijdrecht waren wel soldaten en hun paarden stonden ook voor een deel bij opa in de stal. Ook werden in het korenveld bij de boerderij schietoefeningen gehouden, dus er liepen veel soldaten rond. Twee broers van mijn moeder, die ook nog op de boerderij woonden, stonden dan gewoon met die soldaten te praten en daar begreep ik niets van, het waren toch onze vijanden.

Ook later, als we op familiebezoek gingen in Utrecht, Den Haag of Amsterdam en de soldaten door de stad marcheerden onder het zingen van strijdliederen, vond ik dat maar niks. Maar het leven ging toch ook gewoon door en soldaten kwam je overal tegen, dus werd ik in de loop van de tijd minder angstig.

Thuis was het gezellig met heel veel aanloop, onderduikers in huis en ook nog pensioengasten. Dat m'n ouders in die tijd wel bang zijn geweest, daar hebben wij als kinderen niets van gemerkt.

Ik ging ook met twee zusjes, vanaf 1943, in de zomervakantie logeren in Amsterdam bij een oom en tante die in de Eerste Atjehstraat woonden, dat was één groot feest. We gingen met onze nichtjes, die iets ouder waren dan wij en een heel stel kinderen uit de straat, een dagje naar Zwemschool Oost. Dat was een buitenbad ergens aan de Diemerzeedijk. We gingen dan 's morgens op tijd op stap, het was zeker drie kwartier lopen. Er gingen tassen met eten en drinken mee en we waren de hele dag zoet.

Ook in 1944 waren we in Amsterdam op vakantie. Aan het eind van onze vakantie kwamen pa en ma met onze twee broertjes en oom Jo, een broer van m'n vader welke onze buurman was, ook met vier kinderen naar Amsterdam om ons op te halen; we gingen eerst met z'n allen een dagje naar Artis. Ik zal vertellen hoe dat ging.

In de kaasbrik werden met planken en kistjes bankjes gemaakt. In de morgen van de feestelijke dag werd op tijd vertrokken, met brik en paard er voor. Via Woerdense Verlaat, Lange Meentweg en Wilnisse Zuwe naar opa en opoe Verdam in Mijdrecht. Die woonden aan de Industrieweg, waar nu de gemeentewerf is. Daar werden paard en brik achtergelaten en dan lopen naar het station, tien à vijftien minuten. Met het boemeltreintje naar Nieuwersluis, daar overstappen op de "snelrein" naar het Muiderpoortstation in Amsterdam. Lopen naar ome Gerard en tante Cor in de Eerste Atjehstraat, tien minuten. Koffie drinken en met het hele stel inclusief de nichtjes Jos en Rina lopen naar Artis, zeker twintig minuten. Eten en drinken waren natuurlijk meegesjouwd.

Er waren toch nog heel veel beesten, ondanks dat het oorlog was. Ik herinner me de apen, olifanten, papagaaien, het aquarium en de kinderboerderij, waar één van de geiten een stuk uit de jurk van m'n zusje heeft gegeten. Ook staan we op de foto op een kameel, het was mooi weer en een prachtige dag.

Om ongeveer vijf uur in de middag weer terug lopen naar de Eerste Atjehstraat, daar met z'n allen eten, want bij tante Cor kwam je niet zomaar weg, die was erg gastvrij.

Na het eten met z'n allen lopen naar het Muiderpoortstation en in omgekeerde richting terug naar Mijdrecht. Daar weer het paard ingespannen en met een brik volgeladen naar huis. Zo kwamen we laat op die augustusavond weer thuis, het leek wel een wereldreis. Er gebeurden dus in mijn jeugd ook wel leuke dingen, ondanks dat het oorlog was.

Maar naarmate de oorlog vorderde, werd het ook bij ons wel moeilijker. Maar we leden geen honger. Er was ook niet meer alles te koop, en alles was op de bon, maar m'n ouders waren vindingrijk in het oplossen van problemen.

Er was in de winter van 1944/1945 ook bij ons geen elektriciteit. In de stal koeien melken bij een stormlantaarn, dat was lastig. Eten koken en 's avonds eten bij een petroleumlampje klinkt wel romantisch, maar dat was het echt niet. Ook was het een strenge winter en met maar één kachel voor verwarming was het ook geen pretje. Maar, ik heb geen trauma over gehouden aan de oorlog en toen de oorlog voorbij was op 5 mei 1945 was het bij ons ook groot feest.

naar Artis

De Nesslersluis een 'klinkend' resultaat [6]

We gaan het Fort in

door Fons Compier

Het Fort Waver-Amstel aan de Nesslersluis kwam in aflevering 5 al aan de orde, in het kader van "over militairen en melkwinning". In deze aflevering van de Nesslersluisreeks gaan we het Fort in. Een wat moeizame aangelegenheid, want is er is niet zoveel over de beginjaren bewaard gebleven. Maar 'Waver - Amstel' haalde ongeveer een eeuw geleden wel eens de krant, zodat het toch mogelijk was dit artikel samen te stellen. Maar eerst:

EVEN WAT NAMELKEN

Als reactie op nogal wat opmerkingen e.d. over de tekst over de melkwinning rond 1916. Deze was onder meer gebaseerd op de inhoud van het gedenkboek:

'Van Veertig Zegenrijke Melkjaren 1908-1948' Drs. L. Van Hoepen (red.). Er bleek nogal wat belangstelling voor dit boek. Waarschijnlijk is het niet aanwezig in bibliotheken en archieven, maar nog wel tweedehands verkrijgbaar. En als u belooft dit boek niet tijdens het melken te lezen, kunt u mijn exemplaar lenen.

In het vorige artikel werd de inschatting gedaan, dat er anno 2014 in De Ronde Venen nog geen tien vrouwen zijn, die 'met de hand' kunnen melken. Er waren lezers, die deze inschatting aan de lage kant vonden. Wie weet hebt u gelijk, maar... dan gaarne weerlegging op basis van 'namen en rugnummers'.

Een van de illustraties in de vorige aflevering werd nogal klein afgedrukt en dat had gevolgen voor de leesbaarheid. Onderstaand wordt het probleem alsnog opgelost. De tekst van de kaart biedt opnieuw

gemopper, over de huisvesting na de mobilisatie en dat sluit soepel aan op het thema van dit artikel: 'We gaan het Fort in'.

HET PROBLEEM VAN DE SOLDATENOPSLAG

'Opslag' hier geenszins in de betekenis van verhoging van de soldij, maar van het onderbrengen van de gemobiliseerde militairen in leegstaande hallen, scholen, schuren etc. De capaciteit van de kazernes e.d. was berekend op een vredessterkte van ongeveer 25.000 man; door de mobilisatie van 1 augustus 1914 was er een legeromvang van 200.000 bereikt en dat noopte tot een toevlucht tot alles met een dak erop, dat leegstond of snel leeggemaakt kon worden.

Het pas in 1912 geheel voltooide Fort Waver-Amstel⁽¹⁾ kende tot 1 augustus 1914 een kleine bezetting en daar kwam de eerste dagen van augustus grondig verandering in.

Waarschijnlijk waren er vlak na de mobilisatie circa 500 militairen in Fort Waver-Amstel gelegerd: 400 in het Fort en 100 in de bergloods. Twee jaar na afloop van de Eerste Wereldoorlog gold er in 1920 een bezetting van 266 en in 1924 van 440: 375 in het fort, 65 in de bergloods⁽²⁾. In het vorige artikel werd al aangegeven, dat er ook inkwartiering heeft plaatsgevonden bij boerderijen in de omgeving van de Nessersluis.

Voor menigeen betekende de mobilisatie een regelrechte ramp, met name voor de wederom onder de wapenen geroepen militairen, die in hun eigen bedrijf(je) nauwelijks of niet te vervangen waren. Heel vaak leidde dat tot een faillissement of tot situaties, waarin de vrouwen en zelfs jonge kinderen zware offers moesten brengen om te redden wat er redden viel. Terwijl het gezinshoofd zich in zo'n afgelegen, overvol fort te pletter liep te vervelen....

POGINGEN TOT HET BIJENKOMEN VAN VERSTROOING

Daarvan zijn er enkele bekend en het valt op, dat daarbij slechts kleine aantallen te verpozen personen werden bereikt. Het aanbod was bovendien een kwestie van particulier initiatief, gelet op de gang van zaken bij de forten Waver-Amstel en Botshol. De legerleiding had er blijkbaar geen geld voor (over).

Op 3 oktober 1914 kon "Het Nieuws van den Dag" melden, dat men op het fort Waver-Amstel een schaakclub had opgericht. Het "Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap" (VAS) had daartoe een aantal borden en spelen in bruikleen gegeven.

"Aardig zou het zijn, wanneer andere clubs dit goede voorbeeld volgden", aldus deze krant met een zwaar Amsterdams accent. De oproep zal geheel zijn voorbijgegaan aan de in datzelfde jaar, i.c. op 22 april 1914 opgerichte schaakvereniging 'Denk en Zet' te Waverveen. Zeer grote kans, dat deze toen nog zeer prille vereniging nauwelijks iets uit te lenen had. Eveneens in oktober 1914 stond in "Het Nieuws van den Dag" te lezen, dat de zanger Van Duinen weer een concert had gegeven, thans op het Fort Waver-Amstel bij Uithoorn⁽³⁾. Het ging op vrijdagavond 16 oktober 1914 om een optreden door de bas Frits van Duinen, (30.4.1868 - 13.4.1937) aan het begin van de twintigste eeuw een verdienstelijk Wagner-vertolker.

Deze achtergrond doet het een en ander vermoeden over het repertoire, dat zijn gehoor voorgeschoteld kreeg. Het is daarbij de vraag of deze bas - en daarnaast een sopraan en een pianist - ook voor soldaten optrad, gelet op de volgende krantentekst: "De uitvoerenden hadden bijzonder veel succes en ondervonden van de zijde der officieren een uitmuntende en hartelijke ontvangst".

Dit duidt op twee mogelijkheden: of de lagere rangen wisten die zeer positieve ontvangst niet op te brengen; dan wel het kleine gezelschap van Frits van Duinen trad exclusief voor officieren op. Dat laatste zou zomaar gekund hebben. Een eeuw geleden bewaarden officieren optimale afstand ten opzichte van de manschappen. En laatstgenoemden, vooral degenen van linkse signatuur, hielden zich met gretigheid verre van beroepsofficieren, veelal zeer rechtse en conservatieve, zo niet reactionaire lieden. Over het algemeen koesterden officieren rond 1914 minachting ten opzichte van de manschappen, vooral vanwege hun inderdaad geringe of zelfs compleet afwezige militaire kwaliteiten. Het ontbreken van respect kon tot uiting komen in opmerkelijke hardvochtigheid. Een staaltje daarvan komt in het vervolg van dit artikel aan bod.

Op gevaar af van afdwalen beticht te worden: een kort woord van hulde hierbij aan Denk en Zet - Advisor. Deze intussen Vinkeveense schaakvereniging heeft op 12 april 2014 het eeuwfeest gevierd, met als afsluiting een simultaanseance. Grootmeester Dimitri Reinderman, Nederlands kampioen 2013, nam het daarbij op tegen 32 tegenstanders, met als resultaat 28 winstpartijen en vier remises.

Het is onwaarschijnlijk, dat Frits van Duinen Wagnerwerken ten gehore zal hebben gebracht: deze gedijen pas in een vette orkestklank en die moest men uiteraard in Fort Waver-Amstel ontberen. In het krantenbericht wordt één vocale bijdrage met name genoemd: het lied "Neutraal", getoonzet door Rosalie Wertheim. Dit marslied beoogde de neutraliteit van Nederland te idealiseren: "een heroïsche daad die 'kracht', 'geestdrift', 'vreugde', 'trots' en 'moed' van de Nederlanders vraagt"⁽⁴⁾. Je kunt je afvragen aan welke muziek de manschappen (wél) genoeg zouden hebben beleefd, in 1914, in een tijd zonder radio. Er werden toen weliswaar revues opgevoerd, maar die (en de liedjes daaruit) oogstten toen nog lang niet de populariteit als ten tijde van bijvoorbeeld Lou Bandy en Louis Davids, in de jaren twintig en vooral dertig.

Muziek, dat was een eeuw terug een aangelegenheid, die niet verder reikte dan de klanken van het kerkorgel, het harmonium, de zangvereniging, het draaiorgel en de accordeon op bruiloften en partijen. De gegoede families hadden vaak een piano in huis en dan was er ook nog de straatzanger, die tegen enige vergoeding bereid was liederen aan te heffen, in de trant van de "Vreeselijke moord te Raamsdonk". Het repertoire van de straatzangers bestond begin vorige eeuw vooral uit een soort liedjes, dat decennia later met 'smartlap' zou worden aangeduid. Vaak kwam het neer op het getoonzet jammeren over weesjes en het klagelijk bezingen van (het lot van) jonge weduwen. De grammofoon was rond 1914 nog lang geen gemeengoed: een duur en kwetsbaar apparaat. De pas in 1889

geïntroduceerde grammofoonplaat vormde eveneens een prijzige aangelegenheid en die geluidsdrager ging bovendien niet lang mee. Gelet op de foto door soldaat Geerts uit 1916 op de boerderij van Paul Nieuwendijk was de platenspeler destijds reeds aan de Nessersluis geïntroduceerd. Het merkwaardige tafereel op de foto vertoont ook een half verscholen kleine meid, die zo te zien méér vrees koestert voor de fotograferende soldaat dan voor de sergeant met karabijn.

DE FORTBAKKERIJ

In het fort waren ook liederen, die zinniger zaken te doen hadden dan het alsmaar wachtlopen, exerceren en het tot 'slijtens' toe schoonmaken van hun M.95 wapen. "Het Nieuws van de Dag" plaatste op 14 oktober 1914 het volgende bericht, onder de noemer "Stadsnieuws".

Ons wordt daaruit niet alleen de aandoenlijke offervaardigheid van de fortbewoners duidelijk, maar ook - zeker zo interessant - hun legeronderdeel.

Het lijkt op het eerste gezicht niet zo imponerend: bijna 500 manschappen, die de ingrediënten voor 160 kilo brood financieren. Bij de beoordeling moet evenwel rekening worden gehouden met een soldij van slechts 20 cent per dag. Daarnaast kregen de manschappen, gelegerd in de stelling Amsterdam tot november 1915 wekelijks een flesje bier en zeven sigaren⁽⁵⁾.

Vanaf november 1915 kon dat er niet meer af. Maar in de forten van De Kwakel en Nessersluis werd er ook in november 1915 vooralsnog onverdroten doorgerookt en gedronken op kosten van het opperbevel en dat feit was toen nieuws. De verlofregeling voor de in een fort gelegeerde soldaten was naar verhouding gunstig: in 1914 kreeg een Waver-Amstel-soldaat één dag verlof per week; hun 'niet-fortief' gelegeerde maten één dag verlof per 10 dagen. Het zou kunnen, dat er ook wel eens prestatieverlof werd gegeven. Zoals misschien voor soldaat Willemse.

KOENE REDDER

Volgens de berichtgeving van het "Algemeen Handelsblad" geraakte op zondagmiddag 27 juni 1915 aan de Nessersluis de zesjarige Rika Schrijver spelend te water, ter hoogte van de aanlegplaats van de "De Volharding"-boten⁽⁶⁾. "Het meisje was reeds op een afstand van 5 meter van den kant gedreven en bevond zich in zinkenden toestand, toen de soldaat F.H. Willemse, behorende tot de bezetting van het fort Waver-Amstel, op het hulpgeroep van burgers toesnelde, zich onmiddellijk te water wierp en de drenkeling redde. Het gelukte hem ook, door toepassing van kunstmatige ademhaling, de levensgeesten bij het kind weder op te wekken". Aldus het 'Algemeen Handelsblad', in de editie van maandag 28 juni 1915. Het is mogelijk, dat koene redder Willemse in de buurt was, omdat hij per boot van verlof aan het terugkeren was.

De mogelijkheden tot scheepsvervoer op de Amstel en de Drecht zijn uitermate belangrijk geweest voor het Fort Waver-Amstel, zowel bij de bouw als daarna, tijdens de operationele fase.

Het gebeurde wel vaker, dat de militairen van Fort Waver-Amstel zich verdienstelijk maakten voor hun nabije omgeving.

PROBLEMEN MET STOOMGEMAAL 'DE VOOGT'

Dagblad 'De Tijd' wist hierover te berichten, dat op maandagavond 18 juni 1917 een lek was ontstaan in de

voorwaterloop van de stoommachine van het waterschap Groot-Mijdrecht. Men zag zich genoodzaakt de machine stop te zetten en een poging te doen het lek te dichten. "Na een harden arbeid, waaraan militairen van het Fort Waver-Amstel mede hielpen, mocht dit eindelijk lukken". In het 'De Tijd' -bericht werd erop gewezen, "dat de polder dag en nacht bemalen moet worden: voordat men weer water kan uitmalen, zal veel wei- en bouwland zijn ondergelopen".

Bij zo'n bericht kun je afvragen of de inundatiesluis aan de noordoost kant van het fort eigenlijk wel nodig was: het stopzetten van de bemaling was blijkbaar reeds voldoende om inundatie aan te richten. Een kleine dertig jaar later, in april 1945, zou de Duitse bezetter dat ook daadwerkelijk aantonen.

HET BESCHIETEN VAN EEN LUCHTSCHIP

Kennelijk geen specialiteit van de Waver-Amstel bezetting, gelet op de volgende affaire, waarover de Nederlandse pers in unanieme schamperheid wist te berichten. Op 8 september 1915 maakten verschillende kranten melding van een luchtschip, dat in de directe omgeving van Waver-Amstel werd opgemerkt: "in o.a. Abkoude, Nessersluis, Uithoorn en Mijdrecht".

In Abcoude meende men des morgens om half zeven te zijn opgeschrikt door een krachtig motorgeraas. Nederland had geen luchtschepen en menigeen identificeerde het langzaam vliegende object als een Zeppelin, dus als een indringer vanuit het Duitse

Keizerrijk. Of het nou een Zeppelin was of misschien wel een Franse Zodiac, het ging hoe dan ook om een schender van onze, zelfs in liederen bezongen neutraliteit: er mocht c.q. moest dus op geschoten worden. En raak, natuurlijk. Maar dat bleek makkelijker gezegd dan gedaan.

De Telegraaf meldde, dat bewakingseenheden van de forten 'Weespercarspel, Nichtevecht en Waver-Amstel' het vuur hadden geopend op het luchtschip, zonder resultaat. In een deel van de pers, dagblad De Telegraaf voorop, werd het niet kunnen neerhalen van het luchtschip uitgelegd als een pro-Duitse daad en het ongenoegen daarover komt duidelijk naar voren in de spotprent, zoals opgenomen in 'Het Nieuws van Den Dag voor Nederlandsch-Indië'. In dit toenmalige overzeese gebiedsdeel kon de pers soepeler met de neutraliteit - in de berichtgeving - omgaan dan in Nederland. Op de tekening zijn twee luchtschepen te zien en daar valt veel voor te zeggen: op 8 september hebben er twee Duitse luchtschepen langdurig boven ons land gevlogen. Het vanaf Fort Waver-Amstel onder vuur genomen luchtschip was waarschijnlijk de Zeppelin LZ-44, Heeresluftschiff LZ-74. Een maand later, dus in oktober 1915, is deze Zeppelin in dichte mist in de Ardennen tegen een heuvel gevlogen. De artiest, die al schilderend de Nederlandse leeuw door de Duitse Adelaar aan het vervangen is, vertoont gelijkenis met Keizer Wilhelm II. De tekst "Je maintiendrai" onder het schild heeft al enkele penseelstreken te verduren gehad. Manschappen van 'Waver-Amstel' kregen soms ook heel wat te verduren.

DE DESERTEUR EN DE VERLOFGANGER

Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam desertie in toenemende mate voor en om voorbeelden te stellen, kon er stevig gestraft worden. In het najaar van 1917 telde 'Waver-Amstel' een deserteur in voorarrest en gelet op zijn brief⁽⁷⁾ had men hem niet de VIP-room toegewezen: "Ik zit reeds c.a. acht weken in een bijna geheel van ijzer gemaakt hok, onder den grond, opgesloten, lijd natuurlijk van koude vocht en gebrek aan licht. Waterdruppels siepelen van de ijzeren wanden en het wemelt van ongedierte". Wel mocht hij des morgens een uurtje luchten, maar deze 'voorgekleumde' landstormplichtige lichterij 1913 probeerde dan de voorkeur te geven aan de kachel bij de wacht. Maar dat was dan buiten de fortcommandant, i.c. kapitein Quadekker gerekend. De deserteur zag de tegen hem ingestelde ontbering niet als het juiste middel om bij hem (méér) vaderlandsliefde aan te richten.

Een staaltje van de al eerder in dit artikel aangestipte hardvochtigheid viel in augustus 1917 een verlofganger ten deel, die bij thuiskomst te Amsterdam een ernstig zieke echtgenote aantrof. De huisarts zei de verlofganger, dat hij thuis moest blijven en een militaire arts daarover diende in te lichten. De militaire geneesheer verscheen de volgende dag en oordeelde dat de verlofganger naar Fort Waver-Amstel moest terugkeren. Daar aan werd meteen gevolg gegeven. Desondanks werd de militair na terugkeer gestraft met vier dagen provoost (= celstraf), wegens onnodig wegblijven. De verontwaardiging over de straf en de zorgen omtrent zijn vrouw werden de militair teveel; op weg naar de provoost viel hij flauw. Een hospitaalsoldaat vroeg fortcommandant Quadekker de dokter te mogen inschakelen, maar de kapitein beval een andere aanpak: "Stop hem in een zak en lazer hem in de provoost er maar uit"⁽⁸⁾.

ONGENOEGEN OMTRENT DE LEGERPREDIKANT

Tijdens de Eerste Wereldoorlog telde ons leger niet alleen koene redders, deserteurs en hardvochtige officieren, maar ook veldpredikers. Op donderdag 4 oktober 1917 vond er op Fort Waver-Amstel een godsdienstige samenkomst plaats met als voorganger ds. C.A. ter Linden, een dominee derhalve met dezelfde initialen en familienaam als de huidige hofpredikant.

Onder meer de landstormplichtige M. Kokernoot Jzn. had zich onder het gehoor van de veldprediker geschaard. Van zo'n dominee zou je in de Fort-omstandigheden en na drie jaren van gruwelijke en uitzichtloze oorlogsvoering een toepasselijke voordracht verwachten. Als samensteller dezes toentertijd de predikant had mogen en kunnen adviseren: Mattheüs 5 vers 1-12, met zaligsprekingen zoals "Zalig zijn de vreedzamen (vredesstichters); want zij zullen Gods kinderen genaamd worden". Maar tot toenemende ergernis en ontzetting van in ieder geval soldaat Kokernoot ging het in de voordracht helemaal niet over het Koninkrijk der Hemelen, maar over het Keizerrijk der Duitsers, misschien hier wel een overtreffende trap, gelet op de door de dominee aan dat Keizerrijk toegezwaaide lof. Hij roemde volgens de soldaat "het dappere Duitse volk en vooral hen, die met het IJzeren Kruis versierd waren voor hun heldenmoed."

Soldaat Kokernoot wist zijn ongenoegen in 'De Telegraaf' van 10 oktober 1917 gepubliceerd te krijgen en beoogde daarmee, dat de bevoegde autoriteiten ervoor zouden zorgen, dat "we voortaan van dergelijke Duitse propaganda verschoond te blijven". Met 'bevoegde autoriteiten' zullen personen zoals kapitein Quadekker zijn bedoeld. In dat geval was de kans gering, dat soldaat Kokernoot zijn doel zal hebben bereikt: het Nederlandse officierskorps was overwegend pro-Duits, vanuit de bewondering voor het Pruisisch militarisme. Maar de ingezonden brief van soldaat Kokernoot zal wel koren op de molen van 'De Telegraaf' hebben betekend: deze krant had het een eeuw geleden niet zo op (pastoors en) dominees begrepen en al helemaal niet op het Duitse keizerrijk. Een opvallende aangelegenheid: dat "De Telegraaf" in de Eerste Wereldoorlog uitgesproken anti-Duits was en in de Tweede Wereldoorlog op zijn zachtst gezegd pro-Duits. Maar dat is een ander verhaal, net als de laatste aflevering van "Nessersluis, een klinkend resultaat". Deel 7 volgt in de Proosdijkoerier van maart 1915.

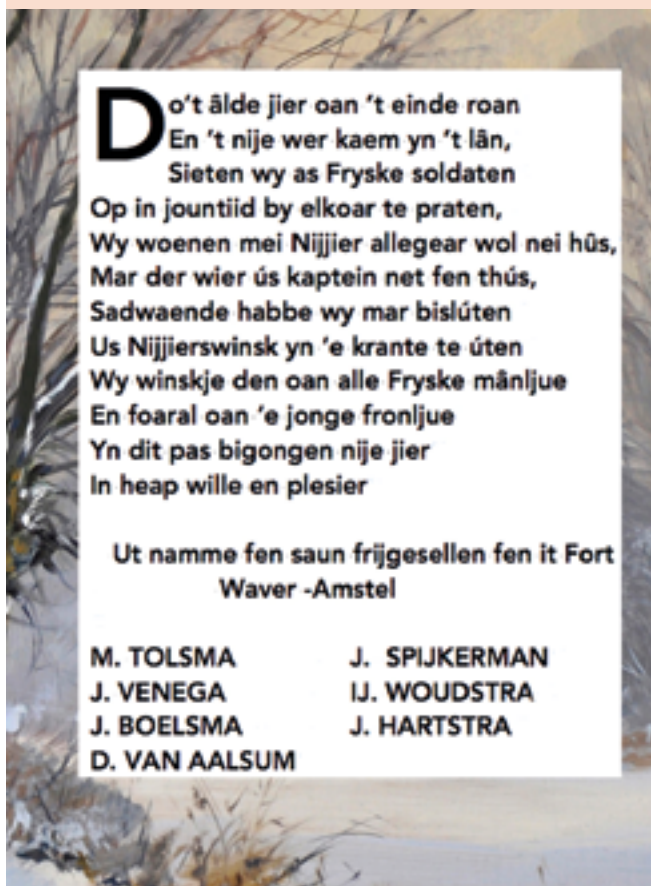
Deze Proosdijkoerier zal medio december verschijnen, dus in een tijd waarin we wensen uitwisselen voor het komende jaar. Negenennegentig jaar geleden, op 31 december 1915, plaatste een zevental Friese, in Waver-Amstel gelegde soldaten deze nieuwjaarswens in 'Het Nieuwsblad van Friesland-Hepkema's Courant'. Het krantenpapier bleek te vergeeld voor originele reproductie. Vandaar de eigentijdse weergave. ■

Geraadpleegde literatuur:

- Paul Moeyes - Buiten schot. Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918 (2014)
- Prof. dr. H. Brugmans. (red.) - Nederland in den Oorlogstijd. De geschiedenis van Nederland en van Nederlandsch-Indië tijdens den oorlog van 1914 tot 1919 (1920)
- Arno Landewers - Luchtschepen boven Nederland in de Eerste Wereldoorlog (pdf-publicatie; delen 1 en 2, 2014)
- Prof. Dr. A.F. Manning - Nederland Neutraal, uit 14*18 De Eerste Wereldoorlog; Amsterdam Boek (1976)
- Delpher | gedigitaliseerde Nederlandse historische kranten.

Noten:

- (1) In de Vestingsbegroting 1912 was nog fl. 80.000 als laatste termijn opgenomen voor de afwerking van de de forten van de Drecht, bij Uithoorn en Waver-Amstel ('Algemeen Handelsblad' dd, 19.9.1911).
- (2) Publicatie 'Stelling van Amsterdam'- een stadsmuur van water.
- (3) Waver-Amstel werd meermaals in publicaties als een Uithoorns Fort beschouwd. Ten onrechte, maar begrijpelijk: hemelsbreed was/is dit fort aanmerkelijk dichter bij Uithoorn gelegen dan bij Mijdrecht of Vinkeveen.
- (4) Over Rosalie Wertheim en haar compositie staat e.e.a. vermeld in o.a. het Digitaal vrouwenlexicon van Nederland.
- (5) Bericht in dagblad 'Het Volk' dd. 3.11.1915.
- (6) De Leidsche Stoombootmaatschappij 'De Volharding' (1852-1930) liet omstreeks 1914 van Amsterdam - Magere Brug dagelijks zes schepen naar Leiden varen via onder meer Ouderkerk, Nes a/d Amstel, Nessersluis en Uithoorn.
- (7) Gepubliceerd op 6 december 1917 in het sociaal-democratische weekblad "De Tribune".
- (8) idem, op 18.8.1917

Heeft u ze ook nog? Die oude klassenfoto's?

Deze keer vier foto's, afkomstig van Freek van Rossum. Foto's uit het familiealbum, waarvan soms wel en soms niet namen bekend zijn. De eerste foto is van de Christelijke ULO-school in Mijdrecht uit (nu nog) een onbekend jaar, met onder meer handwerkjuf Marie van Rossum linksonder.

Wilt u zelf uw klassenfoto beschikbaar stellen?
Dan willen wij daar graag gebruik van maken.
Kent u alle namen van de klasgenoten nog?
Dat is dan erg handig. Bent u juist nieuwsgierig naar vergeten namen? Dan vragen we onze plaatsgenoten om mee te denken.
Vooral ook over schoolfoto's uit de jaren vijftig of zestig van de vorige eeuw. U kunt uw foto's aanleveren bij Jaap Meulstee. Dat mag digitaal via meuls63@planet.nl
U kunt uw foto ook (tijdelijk) afgeven. Dan scannen we de foto en plaatsen deze in één van onze volgende edities.

Vervolgens nog wat foto's van een kleine eeuw geleden. De eerste foto is een klassenfoto van de Christelijke school in Waverveen **uit 1918**. Op deze foto staan Annie van Rossum, Marretje van Rossum en Marie van Rossum.

De foto hieronder is van de Christelijke school te Waverveen **uit 1928**. Op deze foto staan o.a.: Meester de Jong, Marie Smit, Marie Kruiswijk, Teuna Groot, Jaap van Rossum, Piet van Rossum en Adriaan van Rossum.

Ten slotte hierboven een foto van de Openbare lagere school te Waverveen **uit 1921**.

Hierop staan onder meer: Meester Hoogeveen, meester Kwante, Marie Blom, Arie Kruiswijk, Katrien Kruiswijk, Wim Verhoek, Marie Burggraaf, Dit Strubbe, Ger Verhoek, Zwiers Verbruggen, Johannes Kruiswijk, Dirk van der Plas, Jan van der Plas, Cor Schreurs, Wout Bouw, Marie Blom, Arie van Rossum, Annie van Rossum, Marretje van Rossum en Piet van Rossum.

Van mevrouw Trudi de Vries-van Steijn kregen we de volgende reactie: een kleine rectificatie voor de klasfoto uit het blad van juni. Het betreft de foto van een reünie uit 1985 van de rooms-katholieke meisjesschool. Op de grond op de onderste rij staat de naam van Cobie Stern, dat moet zijn Cobie van Steijn.

Nieuwjaarsbijeenkomst 2015: monumentaal

foto: collectie Gille

Het uitwisselen van nieuwjaarswensen met onze verenigingsleden doen we op donderdagavond 15 januari 2015 op een bijzondere plaats, namelijk in het monument Johannes de Doper op de grens van Mijdrecht en Wilnis.

Onze vereniging is daar uitgenodigd door het bestuur van de Vrienden van het monument, die op die avond van 8 tot 9 uur een presentatie verzorgen over het monumentale neogotische kerkgebouw. Interessant voor onze leden, vooral omdat die presentatie met prachtige digitale beelden op groot scherm zal worden gedaan door ons lid Peter Forsthövel, die tevens bestuurslid is van de vriendenstichting.

Aansluitend is dan onze nieuwjaarsbijeenkomst,

waarbij we juist ook onze vrijwilligers graag een attentie uitreiken als dank voor hun inzet het afgelopen jaar. En natuurlijk is er daarbij alle tijd voor een gezellig samenzijn.

De Hoef vroeger

Op 25 maart 2015 worden in Dorpshuis 'De Springbok' in De Hoef foto's vertoond door Jan Compier. Het gaat hier om foto's over De Hoef en haar bewoners door de jaren heen.

Het gemeenschapscentrum De Springbok is gevestigd: Oostzijde 61a, 1426 AG De Hoef. De avond begint om 20.00 uur. U bent van harte welkom.

"Dat De Hoef onlosmakelijk verbonden is met Mijdrecht zien we in 1832. De inwoners krijgen een aanschrijving over Aziatische braakloop. "Die is tot op onze grond doorgedrongen", laat de gemeente weten. Gewaarschuwd wordt voor

heftige gemoedsbewegingen en angstvallige vrees. Tegen onmatigheid in het gebruik van spijs en drank. Zorgen voor reinheid, zuivere lucht en geen onrijpe vruchten eten. De gemeente besluit daarop alle woongebieden in kleine wijken op te delen en daar wijkmeesters aan te stellen. Zij moeten gevallen van cholera melden en hulp bieden."

Bovenstaand citaat is afkomstig van de website dehoef.info/historie, een geschiedenisverhaal geschreven door Joop Frankenhuizen.

Presentatie dvd-box

Op dinsdagavond 16 september presenteerden we voor een beperkte groep genodigden de nieuwe dvd-box "De vorige eeuw vastgelegd voor de toekomst".

Met dank aan burgemeester Divendal, die de officiële handeling verrichtte en vooral veel dank aan de betrokken medewerkers kijken we terug op een geslaagde avond. De foto-impresie hierbij is van Jan Compier.

De DVD-box is te bestellen voor €22,50 (plus eventuele verzendkosten van €3,50). U kunt de box bestellen door een e-mail te sturen aan publicaties@proosdijlanden.nl of per post uw gegevens aan te leveren aan Historische Vereniging De Proosdijlanden, Postbus 65, 3648 ZH Wilnis. Vermeld in uw bestelling uw naam, adres, postcode en woonplaats, telefoonnummer, mailadres, ibanrekeningnummer en het aantal dvd's dat u wenst te ontvangen of af te halen.

27 september Jubileumviering in Dorpshuis De Boei te Vinkeveen

Ons dertigjarig bestaan is zaterdag 27 september groots gevierd. Onze jubileumcommissie verdient alle lof voor het geweldige programma, waarin diverse andere jubilerende verenigingen hun steentje bijdroegen. De reacties van de bezoekers waren alom positief en lovend. Bij de opening van het feest konden het Mijdrechts Ouderenkoor, IVN De Ronde Venen, het Cursusproject, Toneelvereniging OKK en Inloophuis Het Anker vertellen over hun activiteiten en het jubileum. Direct daarna kreeg museumdirecteur Maarten Kentgens een dvd overhandigd met unieke beelden van het veensteekproces uit een door dokter Bijleveld gemaakte film uit 1938.

Het feestprogramma was bijzonder gevarieerd. Het Ouderenkoor beet het spits af, gevolgd door een ludiek optreden van de familie Valentijn, die zich als turftrap-pers uitstekend presenteerde. Maar ook de demonstratie van de Tai Chi groep 'The Yellow Team' viel in goede aarde.

Het publiek in de overvolle zaal van het Dorpshuis in Vinkeveen ging bij de meezingliedjes van smartlappenkoor 'Licht het Anker' helemaal los. Gezelligheid ten top.

In de ontvangsthuis van de Boei stonden de deelnemende verenigingen en ook onze werkgroepen met een informatiekraam. De eerder bestelde dvd-boxen van de dvd 'De vorige eeuw vastgelegd voor de toekomst' is door vele betrokkenen opgehaald en voor enkele honderden bezoekers was het een bijzonder plezierig samen-

zijn om herinneringen aan dertig jaar verenigingshistorie op te halen met elkaar.

Nadat nogal wat bezoekers hun prijs uit de gehouden loterij in ontvangst genomen hadden, reikte wethouder Aldrik Dijkstra de prijzen uit aan de deelnemers van de schrijfwedstrijd 'Herinneringen aan vroeger'. De genomineerde basisschoolleerlingen beschreven menig verhaal van oma of opa. Uiteindelijk bleek het verhaal van Madelief Voorbij dusdanig indrukwekkend dat zij een speciale prijs mocht ontvangen. De hoofdprijs was voor Luna Veerhuis van de Driehuischool. Haar verhaal over (oma) Leontine in de jaren zestig werd door de jury als beste gehonoreerd met de eerste prijs.

Verhalenvertelster Elza Vis droeg hierna het verhaal van Luna aan het ademloos luisterende publiek voor.

Bij de volwassenen werd de eerste prijs toegekend aan Riet Pietersen, die met haar eigen oorlogsherinneringen de hoofdprijs verdiende.

De door Hans van Veen gepresenteerde middag werd afgesloten met een spetterend, eigentijds optreden van enkele dansgroepen van Jazz- en Showballet Nicole. Voorwaar een bijzonder geslaagd evenement. Commissievoorzitter Co Oudshoorn en zijn vele helpers verdienen alle lof voor het soepele verloop van dit succesvolle festijn.

Onze jubileumviering werd mede mogelijk gemaakt door:

Furniturenhandel G. Brouwer & Zn, De Decorette, Van Egmond Poeliers, Makelaardij Van der Helm, Hema Reurings, De Huifkar, Aannemersbedrijf Krimp, Boekhandel Mondria, Platimex spandoeken, Stichting Ronde Venen Fonds, Van Rooyen verhuizers, De Strooppot, Juwelier Swaab, Lunchroom Tof, Van der Wilt gerbera's, Schildersbedrijf Van Zuylen en Slijterij De Zwart.

Oproep

Bij deze vragen wij uw aandacht voor het volgende: binnen de schrijversgroep van onze Proosdijkoerier is men nieuwsgierig naar het bestaan van Rondeveense bedrijven met een bestaansgeschiedenis van meer dan honderd jaar. Kent u een bedrijf in uw buurt, dat meer dan honderd jaar geleden is ontstaan, dan stellen we uw reactie zeer op prijs: meuls63@planet.nl

Tijd over?

Is uw belangstelling voor de geschiedenis zodanig, dat u ook in uw vrije tijd actief wilt zijn met deze materie? We willen u met veel plezier laten meedraaien in een van onze vrijwilligersgroepen:

Ligt uw hart meer bij archeologie of onze monumenten, neem dan contact op met Jan Winkel (janwinkel1958@yahoo.com).

Is stamboomonderzoek meer iets voor u?

Neem dan contact op met Hans van Dreumel via h.v.dreumel@gmail.com

Liever actief in de organisatie en het bestuurlijke werk? Mail dan naar Jaap Meulstee (meuls63@planet.nl).

En: Voor de wijk Hofland Noord (Mijdrecht) zoeken wij een bezorger voor de Proosdijkoeriers (eens per kwartaal, 40 adressen). Mail hiervoor Chris Rimmelenkamp (chris@lumare.nl). Alvast bijzonder dank voor uw inzet!

Gezocht interviewers

Als historische vereniging zijn we niet alleen nieuwsgierig naar tastbaar historisch materiaal.

Ook uw gesproken verhalen over vroeger vinden we interessant. Die willen we bewaren voor het nageslacht. Onze werkgroep heemkunde wil gesprekken met ouderen graag vastleggen. Mede daarom zijn we op zoek naar personen, die het leuk vinden om af en toe eens een interview af te nemen met een oudere dorpsgenoot. Iets voor u? Neem dan s.v.p. contact op met Harry Hoefkens, h.m.hoefkens@kpnplanet.nl

Deel uw passie

Het mag duidelijk zijn, dat wij het niet erg vinden als u uw belangstelling voor onze regionale geschiedenis graag deelt met anderen. En dat u doorvertelt hoe enthousiast u bent over bijvoorbeeld ons kwartaalblad De Proosdijkoerier. Er zijn nog altijd gezinnen binnen onze gemeente, die ons fraaie kwartaalblad niet ontvangen.

U kunt deze mensen wijzen op de eenvoud van het lid worden van onze vereniging. Via onze website proosdijlanden.nl gaat dit erg simpel, maar ook een mailbericht aan administratie@proosdijlanden.nl volstaat al. Zegt het vooral voort.

Agenda

- 5 januari** Workshop Genealogie, helpdesk (Vinkeveen, Ohk), vanaf 19.30 uur
- 15 januari** Nieuwjaarswensen (Mijdrecht, Wilnis R.-Kerk Driehuis), 20.00 uur
- 2 februari** Workshop Genealogie, helpdesk (Vinkeveen, Ohk), vanaf 19.30 uur
- 23 februari** Lezing Wie wat bewaart (Vinkeveen, Ohk), 19.30 uur
- 25 maart** Fotoavond De Hoef vroeger (De Hoef, Springbok), 20.00 uur
- 13 april** Lezing Genealogie op de computer (Vinkeveen, Ohk), 19.30 uur

Kistenschenking

Onze documentatiebeheerder Peter van Golen werd onlangs gebeld door een verzamelaar en actief metaaldetector specialist, de heer Kees van der Wilt. Diens vraag was: "Ik moet opruimen, de opslag wordt te klein, wil je eens komen kijken of er iets bij is wat voor de vereniging interessant is?"

Twee kisten met inhoud. Een houten kist en een ijzeren kist. Zowel de kisten als de inhoud brengen hun verhaal mee. De kisten behoorden toe aan een soldaat die in de jaren 1945-1948 naar het toenmalige Nederlands Indië werd gestuurd om daar te vechten tegen een volk, dat voor zijn vrijheid vocht. Vele Rondeveense mannen van ca.20 jaar gingen als dienstplichtigen naar Indië. Niet alle belevenissen zijn verwerkt. Sommigen hebben vreselijke drama's gezien en slaan dat gedeelte van hun leven gewoon over als ze er al over vertellen. Kranten uit Nederlands Indië bevestigen de verhalen.

In de kist ook enkele kranten uit het begin en het einde van WO II. Foto's en teksten vertellen het onbarmhartige verhaal van een bezetter, die onrecht tot norm had verheven. Een boekje van een lid van de Duitse Grüne Polizei, Jupp Herneboel, getiteld "Ich konnte nicht anders". Leerzaam om te lezen, hoe iemand zijn onmacht verklaart en zichzelf weer accepteert omdat hij door Nederlandse voetballers wordt geaccepteerd. In de ijzeren kist zaten documenten, o.a facturen van niet meer bestaande bedrijven in de Ronde Venen. Met fraaie briefhoofden een mooi en goed beeld van de verdwenen middenstand en kleine industrie in onze dorpen.

KLAPSTUK

Klapstuk van de schenking is een mooi aardewerk bordje. Hierop een voorstelling van een militaire actie van Italiaanse speciale troepen (commando's).

Het bordje is gemaakt door P. Regout te Maastricht en gedateerd 1869. De vereniging van verzamelaars van Maastrichts aardewerk heeft ons geholpen met het achtergrondverhaal van het bordje.

Het is een bord uit de serie Italia, bestaande uit zes verschillende. Gemaakt tussen 1860 en 1870. Het gaat om taferelen uit de oorlog tegen Oostenrijk om Venetië. De fabriek besloot zelf tot fabricatie over te gaan in de verwachting dat de borden goed zouden verkopen.

Over hoeveelheden is niets bekend, maar alles werd met een snelle druktechniek gemaakt. De afbeeldingen zijn waarschijnlijk gemaakt naar een getekend voorbeeld, dat door goedgeschoolde etsers werd overgebracht op een koperplaat. De plaat werd ingesmeerd met keramische pasta, dan werd de plaat, met daarop een stuk rijstpapier, door een pers gehaald. Het rijstpapier met daarop de afdruk werd op een één keer gebakken bord gelegd en met een vochtig doekje smeerde men de afbeelding op het bord. Daarna werd het geglazuurd en nogmaals gebakken. Hartelijk dank, Kees van der Wilt voor het materiaal en het bijbehorende verhaal.

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden', geregistreerd onder ISSN 1388-7165.

Redactieadres

Dhr. Jaap Meulstee
Adres: Conincksmeer 5, 3645 WG Vinkeveen
E-mail: meuls63@planet.nl

Tekstredactie

Dhr. Jan Rouwenhorst

Vormgeving

Peploen
Website: www.peploen.nl

Drukwerk

Drukkerij Avanti Wilnis
Website: www.drukkerijavanti.nl

Voorzitter

Dhr. Jaap Meulstee
E-mail: meuls63@planet.nl

Secretaris, excursies en lezingen

Mw. Marie-José van Bunningen
Adres: Raadhuisplein 22, 3641 EE Mijdrecht,
Telefoon: 0297 - 281835
E-mail: m.j.vaneijk@casema.nl

Penningmeester

Dhr. Jan van Breukelen
E-mail: jm.vanbreukelen@xs4all.nl

PR en documentatie

Dhr. Co Oudshoorn
E-mail: co.oudshoorn@planet.nl

Algemeen adjunct

Dhr. Hans van Zwieten
E-mail: ha911@live.nl

Monumenten, archeologie

Dhr. Jan Winkel
E-mail: janwinkel1958@yahoo.nl

Heemkunde

Dhr. Harry Hoefkens
E-mail: h.m.hoefkens@kpnplanet.nl

Genealogie

Dhr. Hans van Dreumel
E-mail: h.v.dreumel@gmail.com

Ledenadministratie

Mw. Marjon van Vliet
Adres: Waverveensepad 8, 3645 CM Vinkeveen
Telefoon: 0297 - 264095
E-mail: administratie@proosdijlanden.nl
Aanmelding voor het lidmaatschap kan bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Postadres vereniging

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis
Bankrekeningnummer NL89 RABO 0369 6185 05

Website: www.proosdijlanden.nl

E-mail: info@proosdijlanden.nl

Contributie: €17,50 per jaar

Losse exemplaren van de Proosdijkoerier € 4,90 per stuk

Oplage: Circa 1100

Nieuwe leden

A. Pols	Enschede
G.E. Treur	Kudelstaart
Tessa Voorbij	Vinkeveen
Petra Strubbe	Waverveen
Y. Zijlstra	Mijdrecht
Nico Strubbe	Wilnis
Rob Veeneman	Vinkeveen
Jan en Paula van der Kroon	Wilnis
Infotrading (PRO050924)	Zoeterwoude
M. Vandersmissen	Wilnis
Jan van Schie	Vinkeveen

Ook lid worden?

Bel dan naar 0297 - 264095 of stuur een e-mail naar administratie@proosdijlanden.nl

"U gaat uw lidmaatschap van de Historische Vereniging De Proosdijlanden aan voor onbepaalde tijd en dat lidmaatschap wordt telkens automatisch voor een jaar verlengd.

Daar hoeft u niets voor te doen. U kunt uw lidmaatschap opzeggen uiterlijk vier weken voor het begin van een nieuw kalenderjaar.

Als lid van de vereniging ontvangt u De Proosdijkoerier en na aanmelding hiervoor via de website ook onze digitale nieuwsbrief".

DOELSTELLING VAN DE VERENIGING:

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin.

**Inleverdatum kopij volgende nummer:
1 februari 2015**

FIJNE FEESTDAGEN

ADVERTENTIEPAGINA BINNENZIJDE OMSLAG
IN BEZIT VAN AVANTI

ADVERTENTIEPAGINA ACHTERZIJDE OMSLAG

RABOBANK

IN BEZIT VAN AVANTI